

MUZEUM MĚSTA ÚSTÍ NAD LABEM KSIHOVNA	
Přir. číslo	Signatura
26063	R 5236
Obsah	

REVIZE 06

články

<i>Vladimír Cajz</i> , Dálnice a Středohoří – neřešitelný problém?	1
<i>Miroslav Richter</i> , Jak s dálnicí D 8 v Českém středohoří?	9
<i>Václav Vysoký</i> , Několik slov o vědeckém názvosloví a systematice v zoologii	14
<i>Václav Vysoký</i> , Nová lokalita střevlíka <i>Carabus irregularis</i> Fabricius, 1792 na Ústecku (Coleoptera: Carabidae)	19
<i>Václav Vysoký</i> , Poznámky k rozšíření měkkýšů (Mollusca) na Ústecku část 1. zástupci čeledi Viviparidae	21
<i>Václav Houfek</i> , Dvě památky na největší ústeckou povodeň	24
<i>Helena Houšková</i> , Lidové pověsti a pověry z Chabařovic	26
<i>David Junek</i> , Modlitba s vyobrazením sochy sv. Barbory v Dubicích a jejich vztah k ikonografickému motivu zaopatřování loupežného rytíře Chlévce	30

výstavy

<i>Václav Houfek</i> , Sedm tváří Růženy Petrákové	34
<i>Václav Houfek</i> , Kresby Joachima Preysse	35
<i>Hana Jůrková</i> , Šluknovské Letnice 1999	38
<i>Marta Cvrková</i> , Gotické a renesanční kachle pro Šluknovské letnice	39

zprávy

<i>Helena Houšková</i> , Druhá valná hromada Společnosti pro dějiny Němců v Čechách	41
<i>Václav Houfek</i> , Ústecká muzejní a vlastivědná společnost	42
<i>Václav Houfek</i> , Zahájení rekonstrukce budovy muzea v Ústí nad Labem ..	43
<i>Tomáš Wiesner</i> , Minerály Českého středohoří	44
<i>Václav Houfek</i> , Kolokvium o Ferdinandu Peroutkovi	45
<i>Světlana Zvěřinová</i> , Wehlenský seminář 2000	46
<i>Václav Houfek</i> , Životní jubileum Františka Ledvinky	47

literatura

<i>Václav Houfek</i> , Kniha o ústeckých orchidejích	49
<i>Václav Houfek</i> , Zapomenuté ústecké mosty	50
<i>Helena Houšková</i> , Z nových přírůstků Knihovny Muzea města Ústí nad Labem v dubnu 2000	51

brzy vyjde

<i>Ladislav Muška</i> , Graham Buckland	53
---	----

DÁLNIČNICE A STŘEDOHOŘÍ – NEŘEŠITELNÝ PROBLÉM?

Vladimír Cajz

Zprovozněním dálničního úseku od Nové Vsi do Lovosic (stavba 0804) se znovu zaktualizoval problém průchodu dálnice D-8 Chráněnou krajinnou oblastí České středohoří (dále jen CHKO). Snad právě proto vyvolalo zamítavé stanovisko Ministerstva životního prostředí (dále jen MŽP) k udělení výjimky ze Zák. 244/92 Sb. tolik rozporuplnou reakci. Optimisté z řad ochránců přírody předpokládali, že je CHKO již navždy uchráněna rušivých zásahů, pesimisté z řad podnikatelské sféry zase měli dojem, že postoj MŽP navždy odepсал další rozvoj regionu. Ani jedni však neměli pravdu. Další vývoj ukázal, že situace není vůbec jednoduchá. MŽP nejprve vyslalo zprávu, že dálnice bude a bude procházet tunelem délky 3,9 km pod ekologicky nejhodnotnější partií této části CHKO. To však nebylo patrně ono, co jistá zainteresovaná skupina očekávala, a situace se vyvíjela dále. Nyní se MŽP přiklání k názoru, že by dálnice mohla procházet oním tolik diskutovaným a pro stavbu vlastní nebezpečným územím sesuvů. Přitom by si ale státní úředníci měli být vědomi rizika, které takovým rozhodnutím podstupují, anebo lépe – jehož důsledky přesunují na nás prosté občany, a hlavně na naše potomky. Jak si vědomi jsou (a také jak jsou o problematice informováni) velmi pěkně vykresluje výrok jednoho současného pana ministra. Ten se totiž nechal v TV zpravodajství slyšet, že se pro zvířátka postaví mosty a jeho pan kolega (rozuměj ministr životního prostředí) bude zvířátka učít přes mosty chodit. Tak se Vám příznám, že nemohu rozhodnout, zda tento výrok je projevem senility, ignorance nebo cynismu.

Pokusme se spolu na problém podívat střízlivýma očima a vysvětlit si pro veřejnost asi nesrozumitelné odborné argumenty. Koncepce dálniční sítě, jejíž je D-8 součástí, pochází ze začátku šedesátých let. Již tehdy bylo stanoveno, že dálnice přes České středohoří půjde. Žádná CHKO neexistovala, úsilí intenzifikace hospodářství zatlačovalo ochranu přírody na okraj zájmu společnosti, a proto bylo snadné do mapy namalovat čáru. O důsledky takové čáry nebylo třeba se starat. Příznajme si, že i hledisko: „*Krajské město Ústí přeci nemůže zůstat bez napojení na dálniční síť*“ tehdy sehrálo svou úlohu v trasování dálnice. Situace se ale začala měnit již v průběhu sedmdesátých let, kdy společnost dospěla k poznání, že ochrana přírody nemůže být pouhou okrajovou záležitostí. V té době

vznikla CHKO (1976) a již z tehdejšího pojetí CHKO samé vyplývá, že průchod dálnice je z hlediska ochrany přírody nežádoucí. Na této filozofii se dodnes změnilo pramálo. Tehdy se však takový zřejmý konflikt nepřipouštěl, protože nebyl aktuální. A tento přístup nám vydržel donedávna, protože byl někomu velmi vhod. O to, aby dálnice skutečně neminula Ústí nad Labem, se již ke konci osmdesátých let postarali „straničtí činitelé“ schválením a realizací stavby 0806 – dálničního úseku Řehlovice (Stadice) – Trmice. Od té doby lze skutečně používat vtipného termínu „salámový způsob výstavby“. Tato metodika (patrně ideologicky očištěná) se v porevoluční době ukázala jako velmi vhodná k dosažení cíle – umístění dálnice do CHKO, aniž by bylo třeba dělat si starosti s požadavky ochrany přírody. Proto nyní končí dálnice před Středohořím a za ním opět pokračuje. Zbývá jen maličkost – postavit úsek 0805, průchod přes CHKO.

Situace vyhocená v této podobě přímo svádí ke zpolitizování problému. Věřte ale, že ti, kdož toto činí, mají na zřeteli jen a jen vlastní prospěch, aniž by se zajímali o cokoliv ostatního. Řešení je jinde a nalézt ho mohou pouze lidé přístupní odborným argumentům a ochotní udělat spoustu práce, aniž by je zajímalo, jak svým postojem ovlivní pohled na svou osobu. Dle toho se dají odlišit od těch předchozích. Ale dosti filozofických úvah a pokusme se sledovat složitou cestu hledání řešení.

Je zřejmé, že umístění dálnice do CHKO, je z pohledu ochrany přírody velmi drastické opatření. Zvláště v případě CHKO České středohoří to lze přirovnat až téměř ke kacířství. Je to naše druhá největší CHKO (1063 km²) a její přírodovědný a kulturní význam je ve střední Evropě zcela mimořádný. To je podmíněno geologickou stavbou území, z níž vyplývá výjimečný krajinný reliéf. Tvarově bohaté sopečné pohoří se specificky proměnlivými klimatickými podmínkami umožňuje současnou existenci mnoha rozdílných rostlinných a živočišných druhů. Proto zde přežívá mnoho dílčích ekosystémů s pozoruhodnou druhovou rozmanitostí flory i fauny. Ani rekreační, či spíše relaxační, působení takové přírody na vnímavé jedince našeho živočišného druhu není zanedbatelné, zvláště v době stále se zvyšujícího stresového zatížení. To vše jsou důvody, proč musíme takové oblasti střežit.

Na druhé straně však již nyní proudí do této oblasti individuální doprava v takovém množství, že začíná být za stávajícího stavu komunikací neúnosná. Zvláště pak po zprůjezdnění celého dálničního tahu Praha – Lovosice a po dobudování krušnohorské části dálnice (stavba 0807), případně ještě po napojení na německou síť, by se situace stala kritickou. Předpoklady, že vybudování kapacitní komunikace vedené jiným směrem situaci vyřeší, se v tomto světle již nezdaří být

reálné. K tomu přistupují i některé argumenty budoucího rozvoje regionu, pokud čestně přiznávají, že výstavba dálnice takový rozvoj může ovlivnit až zprostředkovaně. Z výše zmíněných faktů pak patrně plyne, že výstavba kapacitní komunikace by měla ochráně životního prostředí napomoci, avšak pouze při citlivém řešení problému!

Jistě jste si všimli, že se najednou hovoří o kapacitní komunikaci a ne o dálnici. To je záměrné, aby si čtenář uvědomil, v jakých „drobnostech“ spočívá ono citlivé řešení problému. Dálnice, jako taková, má limitně dány např. minimální poloměry zataček, maximální úhel stoupání či klesání, její těleso musí být konstruované pro dané zatížení a rychlosti, aj. Pro rychlostní komunikaci jsou taková kritéria méně přísná. To znamená, že výstavba již jen rychlostní komunikace namísto dálnice by umožnila např. obejít ekologické niky vhodnějším obloukem, nebo by umožnila trasování jinudy, kde je vyšší úhel klesání, aj. To by se patrně projevilo v rychlostním limitu na komunikaci, avšak není se čeho obávat. Takové komunikace v obdobně problematických oblastech nestavíme v Evropě jedině. Příkladem nám může být Francie. Pojedete-li si autem či autobusem prohlédnout sopečné horniny Centrálního masivu (jsou našemu Středoohoří moc podobné), pak zajisté využijete „dálnice“, která prochází obdobně složitým územím. Cestování po ní je kupodivu zdarma – postavil ji stát z prostředků daňových poplatníků (na většině ostatních dálnic se vybírá mýtné – tam se nedoplatíte). Důležitější však je všimnout si, že mnohde naleznete upozornění na velké klesání, rychlost je často omezena na 110, v případě ostrých zataček až na 90 km/h! A přesto zde vzdálenosti ubíhají rychleji, než na našich opravdových dálnicích. Ale zpět domů.

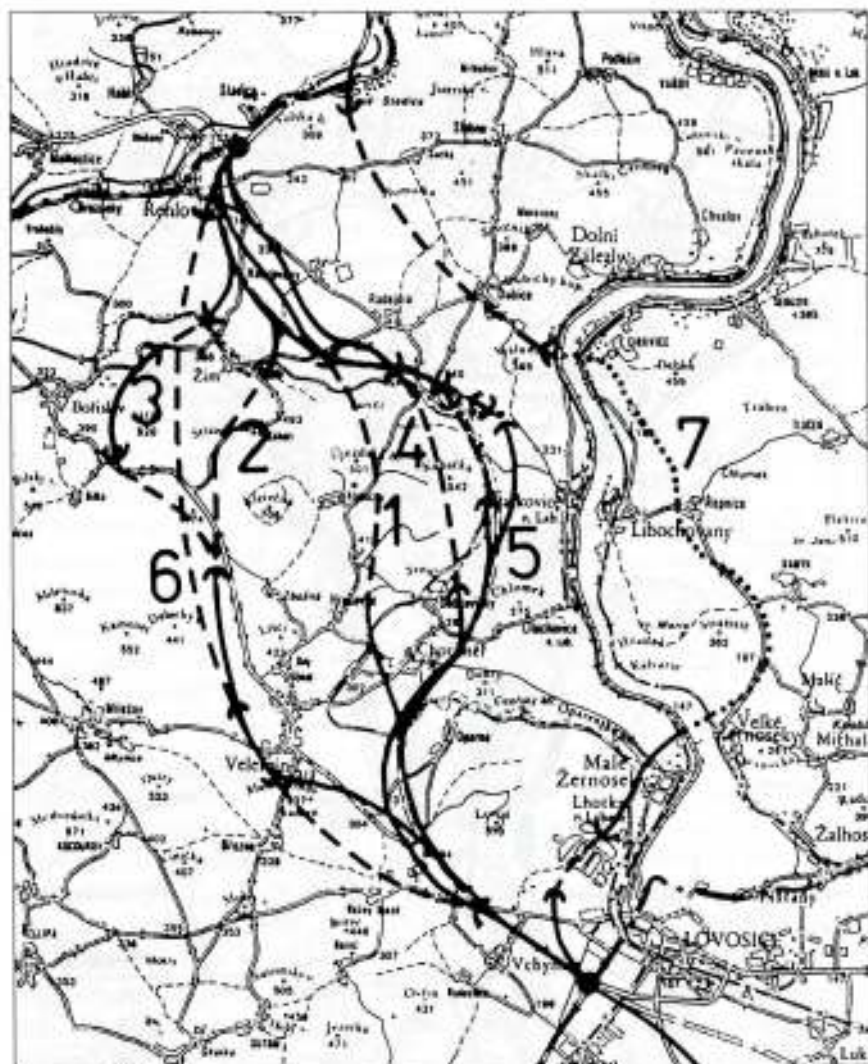
Jednoznačně nejcitlivějším přístupem je zodpovědný výběr trasy. Konečné slovo v tomto musí mít Správa CHKO, protože se jedná o komplexní problematiku ochrany přírody. Správě CHKO proto musí být předloženy veškeré podklady a teprve následně je možno očekávat stanovisko, kterým se jako doporučením bude řídit MŽP. Nedílnou součástí a v této oblasti jedním ze stěžejních podkladů, je zhodnocení dopadů takové stavby na horninové prostředí. Méně odborně to znamená, že nejprve je třeba z hlediska geologické stavby zhodnotit území, kudy má dle projektu komunikace procházet, odhadnout rizika z geologie vyplývající, upozornit na ně a případně doporučit lepší řešení. A takových rizik je ve Středoohoří požehnaně. Nedá se říci, že by si toho již projektant nebyl vědom. Proto také bylo navrženo pět možných tras průchodu přes CHKO z Lovosic do Řehlovic. Tyto trasy nevznikly náhle, jejich umístění do krajiny bylo výsledkem práce v průběhu několika desetiletí.

Již jsme se zmínili o mimořádné složitosti geologické stavby území. Dopad takové složitosti pro projektování rozsáhlých staveb všeobecně je dán především častým výskytem sesuvů na jedné straně a proměnlivými technologickými vlastnostmi hornin na straně druhé. K tomu v případě dálnice přistupuje i výšková členitost – komunikace musí zdolat v takových podmínkách převýšení kolem 200 m. Těž jsme si řekli, že o průchodu dálnice Středohořím se reálně uvažuje již od šedesátých let. Bylo by naivní myslet si, že projektant takové stavby se neseznámí v základech s geologickou stavbou. Z toho plyne, že výskyt sesuvů v projektované trase dálnice byl znám. To byl patrně důvod, proč se uvažovalo až o pěti variantách. Každá z nich má své klady i zápory, a to z hlediska stavebního i ekologického. V některých částech je třeba stavět mosty, v jiných tunely. Zářezy a násypy pak v terénu budou v každém případě. Tak jako tak bude průchod Středohořím technicky velice obtížný. A právě to s sebou přináší značná rizika v dopadech na přírodu.

Pokud chceme postavit komunikaci, ale zároveň i přírodě ublížit co možná nejméně, pak upřednostníme ekologické aspekty, jejichž určujícím faktorem v tomto území je geologická stavba. Budeme tedy volit takovou trasu, která minimalizuje nezbytné zásahy a bude nejcitlivější k přírodním podmínkám, byť by měla být třeba i o něco málo dražší a její výstavba by měla trvat o něco déle. Snad bychom též mohli slevit z dálnice na rychlostní komunikaci, bude-li to potřeba.

Pokud se ale do rozhodování vloudí jiné zájmy, pak může situace dopadnout i následovně: Chceme postavit dálnici maximalisticky. Je to buď proto, že trpíme velikášstvím a jsme přesvědčeni, že naše rozhodnutí vstoupí do dějin. To se skutečně stane, ale historie může ukázat, že jsme žádní geniové nebyli (není třeba chodit daleko ani místně, ani časově). Nebo máme zájmy ekonomické a postrádáme to, co se zvyklo nazývat ctí (to stejně někteří nepochopí). Pokud toužíme po maximálním zisku pro zainteresovanou úzkou skupinu – přeci se nebudeme s někým dělit o takový kšeft – pak zvolíme postup následující. Budeme se pochopitelně držet eventuality geologicky nejnáročnější – vybereme oblast s největším nebezpečím sesuvů a pokud možno největší výškovou členitostí. Tady se přeci dají utopit statisíce kubických metrů betonu při stabilizaci sesuvných území, výstavbě estakád a mostních konstrukcí, prostě se technicky vyřádíme. A bude-li šikovní, pak uhradíme další peníze na nepředvídanou složitost a z ní vyplývající nutnost použití dražší technologie. Nutně vzniklý časový skluz ve výstavbě oproti plánu nám umožní dostávat peníze děle a ještě toho zužitkujeme pro započítání inflace do celkových nákladů. To, že ve svém důsledku bude taková stavba neúměrně drahá, nám vyhovuje, protože peníze daňových poplatníků se přemístí

*Celková situace uvažovaných možností průchodu dálnice D-8 územím
CHKO České středohoří.*

1 – 7 možné varianty, číselné označení symbolizuje pořadí vhodnosti z hlediska geologické stavby, čerchované – hranice CHKO, plnou čarou – pozemkové vedení trasy, čárkované – tunelové úseky, obloučky – portály tunelů, tečkované – navržený pravobřežní úsek dálnice ve variantě 7 by se stavěl poději.

Detail úseku trasy č. 5 v nejproblématictějším místě nad obcí Prackovice.

Alternativní řešení průchodu trasy v místě starých sesuvů i současně aktivních svahových pohybů a výsypek i vystěžených partií kamenolomů. Jako podklad pro mapku bylo využito výsledků odborného inženýrsko-geologického mapování z roku 1997 (Studie Českého geologického ústavu).

jenom do naší kapsy. A to, že se to několika kytičkám a broučkům nebude líbit – co na tom, my přeci vyděláme, a stejně tam nebydlíme. Musíme jenom umět náš záměr prosadit. Pak je nanejvýš vhodné situaci dohnat do co nejvyhrocenější podoby a ovlivnit nic netušící veřejnost účelovým tvrzením, že bez dálnice nebude život. Ideální je ještě navíc z několika málo víceméně naivních jedinců učinit sílence, ekologické fanatiky, a pak je nechat samotné zesměšnit se. A co kdybychom měli takové páky, abychom mohli ministra, který kupodivu ochrání přírodu rozumí, přitlačit ke zdi v okamžiku předpokládané obměny vlády? To by nám přec nikdo nemohl oponovat!

Chcete namítat, že píšu román či scénář k filmu? Není to tak, ale přeci jen si vypůjčím citát z filmového prostředí: Všechny osoby jsou smyšlené a jakákoliv podobnost je čistě náhodná.

A nyní raději zpět k faktům. Výstavbě dálnice brání už jen 16 km dlouhý úsek přes CHKO. Je společenský zájem ji dostavět. Existuje reálně jiné řešení, než přetít CHKO? Proto je třeba projednat studii o ekologických dopadech.

Nejprve se tedy v rámci studie o dálnici samé projednává všech pět variant. Geologové Státní geologické služby návrhy zhodnotí, doporučí dále se zabývat dvěma z možností a vysvětlí, proč jsou zbylé tři méně vhodné. Zároveň je ale o stanovisko požádána Správa CHKO. Ta ovšem v dané době nemá o geologických výsledcích informace (že by někteří úředníci na MŽP neměli zájem předat jeden posudek?), a tudíž netuší jaké dopady na ekologii může mít ten který zásah do horninového prostředí. Na ministerstvu se tak sejdou dva rozdílné posudky. Od velice zvláštního odboru „vnějších vztahů“ – vzejde tedy doporučení další úsilí orientovat do geologicky nejméně vhodného terénu. Při projednávání ekologických dopadů, jsou pak posuzovány již jen dvě geologicky nejkonfliktnější varianty – třeba by se mohlo ukázat, že jinudy to jde lépe. Geologové znovu upozorňují na velké nebezpečí sesuvů, z toho vyplývající důsledky v dopadech na přírodu, a stále tvrdí, že stavět v jiné trase je lepší. O tom, že projektant o nebezpečích dobře ví, svědčí i v technické studii uváděné inženýrsko-geologické posudky. Je ale zajímavé, jak i odborné závěry jsou ohebné. Posudek, který v jedné části studie nesměle doporučuje přeměrovat úsilí do jiné trasy, je v závěru nahrazen posudkem jiným, který tvrdí, že navrhovaná trasa je za jistých technických okolností průchodná (dobře placení úředníci patrně čtou jen závěry). I tento posudek má pravdu, jenom se jaksi nezmiňuje o tom, jaké budou mít „jisté technické okolnosti“ důsledky. Ale proč by taky, když na to nebyl autor posudku tázán a vlastně mu nelze nic vytknout. Namítky geologů jsou tak smeteny se stolu. To, že se zbylé varianty území sesuvů primárně vyhýbají, je lépe zapomenout.

Proto logicky ze studie vyplývá výběr méně hrozných eventualit a jako příspěvek k řešení problematiky životního prostředí je prezentována snaha dalšími oblouky posunout trasu blíže k uzávěru Oparenského údolí. Most bude hyzdit jen jeho počátek a dálnice bude delší. Na tuto trasu se tedy žádá udělení výjimky ze zákona. Znáte Kocourkov?

Kdyby ale někoho náhodou napadlo, že krátký tunel je výhodnější, pak se dá přinést tisíce překroucených argumentů. Zde máte jen ty nejčastější s drobnou poznámkou:

- tunel je dražší (stabilizace sesuvů je také drahá a možná stejně, ale právě to se nesmí říkat)

- kam se spousta zeminy z tunelu? – pryč až 50 km daleko! (vytěžený velkolem Chabafovice je vzdálen do 10 km a ještě je dosažitelný po již zprovozněném dálničním úseku)

- složité geologické podmínky pro tunel (ano, složitá je geologie v celém Středochoří. Pro tunel navrhované délky 3,9 km jsou ale geologické podmínky jedny z nejlepších, jaké zde lze nalézt)

- náročná stavba tunelu (ano. Ti, co stavějí mosty, neumí tunely. Navíc by část zisku přešla trochu jinam, než je z jistého pohledu žádoucí)

- koncentrace exhalací u vyústění tunelu – snad jediný pravdivý argument

- nižší bezpečnost provozu v tunelu (jistě riziko existuje, ale byl by to jediný tunel na světě? Vždyť s daleko většími riziky se řidiči musí vypořádávat na mnoha jiných místech)

- pro jinou variantu, než požadovanou přes sesuvy, je třeba znovu otevřít správné řízení – to znamená odklad začátku prací (bohužel ano. Tato situace ale vyplynula ze záměrné orientace projektanta na jedinou variantu, kterou vždy chtěl všemi prostředky prosadit)

Ono je lépe neposlouchat odborníky, kteří by mohli náhodou také uvést některá pozitivní:

- dálnice s tunelem je nejkratší, nepřekonává takové výškové rozdíly (i to se projevuje v množství exhalací), krajinářsky vhodnější (nebude tak moc hyzdit krajinný ráz jedinečného pohorí), ekologicky příhodnější (neoddělí úzký pás nejhodnotnější přírody při labském údolí – mimo jiné IV. zóna CHKO – od zbytku Milešovského středohoří), geologicky nejvhodnější podmínky znamenají minimalizaci dopadů na přírodní prostředí. Mohli bychom polemizovat dále.

A nakonec bych rád upozornil naše ctěné politiky, že v tolik obdivované Evropské unii má termín ochrana životního prostředí poněkud jiný rozměr, než je zde dosud zvykem. Bylo by snad už načase opustit pozice „po nás potopa“ a „tržní

hospodářství = urvi co můžeš". Nezaslouží si snad tak všestranně výjimečná oblast Českého středohoří pokud možno nejcitlivější řešení oproštěné od politikaření, mamonářství a jiných ryze osobních zájmů?

JAK S DÁLNICÍ D 8 V ČESKÉM STŘEDOHOŘÍ?

Miroslav Richter

Dosavadní průběh stavby

Již několik let probíhají na různých úrovních řízení ve státní správě, odborné veřejnosti a tisku diskuse o potřebnosti a účelnosti dostavby dálnice D8 ve směru Praha – Drážďany. Nejdiskutovanějším úsekem této dálnice jsou varianty průjezdu Chráněnou krajinnou oblastí (dále jen CHKO) České středohoří. Do diskuse a rozhodovacích procesů se vedle orgánů státní správy a realizátorů stavby zapojuje také veřejnost, na což má zákonné právo. Nejvíce se přirozeně angažuje státní správa a veřejnost ve stavbu dotčených územích. Vedle kvality dopravních cest, zátěže životního prostředí na trase a v obcích, jimiž prochází stávající silnice E 55, se veřejnost angažuje i z dalších pohnutek, zejména v obecném zájmu ochrany přírody, krajiny a životního prostředí, ale také zájmů partikulárních. Proto se vždycky v diskusích nedochází k jednoznačným závěrům, ne vždy je argumentace příznivců či odpůrců této stavby přesvědčivá. Mnohdy si zástupci obou stran vybírají jen to, co jim z jejich pohledu k argumentaci nejvíce vyhovuje bez ohledu na objektivitu a komplexního pohledu na problém. V tomto směru je také organizována řada akcí nevládními organizacemi (např. „Děti Země“) s širokou publicitou mezi laickou veřejností.

Uvedená stavba probíhá s přestávkami již více než 15 let a postupně jsou směrem od Prahy uváděny do provozu dokončené úseky stavby. V roce 1996 byl zprovozněn úsek z Úžic do Nové Vsi a v roce 1998 úsek z Doksan do Lovosic. Ve vysokém stupni rozpracovanosti je úsek z Nové Vsi do Doksan, jehož dokončení je reálné během dvou let. Tím bude zprovozněna dálnice D 8 z Prahy do okresu Litoměřice. Již dříve byl dokončen a uveden do provozu také úsek dálnice D8 z Řehlovic do Trmic na území okresu Ústí n. L. Obchvat Ústí n. L. ze severozápadu a průjezd Krušnými horami je řešen projekčně včetně stavby dvou tunelů. Tím se výstavba dálnice D 8 fakticky zastavila na hranicích CHKO České středohoří. Tento fakt opět oživil zájem veřejnosti laické i odborné o tuto

stavbu a právě o úsek z Lovosic do Řehlovic vedený územím CHKO České středohoří. Tento úsek je projekčně rozpracován v několika variantách, ale dosud nebylo vybráno a schváleno definitivní řešení.

Problémy s komunikacemi a dálnicí v CHKO České středohoří

Je vhodné zamyslet se nad některými skutečnostmi a dát je do vzájemných souvislostí. V úvodu je nutno zdůraznit několik významných skutečností, které hovoří pro, ale i proti stavbě dálnice D8 územím CHKO České středohoří:

- hustota tranzitní a vnitrostátní přepravy ve směru na sever a severozápad Evropy – t. j. trase mezinárodní silnice E 55 – je trvale natolik vysoká, že skutečně vyžaduje zásadní a perspektivní řešení. Většina tras ve směru jih – sever nebo jihovýchod – severozápad Evropy je objektivně přes naše území nejkratší. EU a SRN mají zájem na zvýšení rychlosti, kapacity a kvality všech dopravních systémů ve směru do ČR a na jihovýchod Evropy.

- lze předpokládat, že nově otevřená trasa dálnice D8 převezme část přepravních výkonů i z jiných souběžných tras. Tím bude kapacitně vytížena více a dříve, než se očekávalo v době zahajování projekčních prací v sedmdesátých letech.

- stávající trasa mezinárodní silnice E 55 na území ČR dosud prochází středem několika větších měst a obcí (např. Dubí, Teplice, Velemín). Sjezd z dokončeného úseku dálnice D 8 do okresu Ústí n. L. a Děčín je veden spolu s místní dopravou středem Lovosic. Průjezd až 25– ti vozidel za minutu v době dopravní špičky není výjimkou, v době od 5 do 23 hod. běžně dosahuje hustota provozu 10– ti vozidel za minutu! Průjezdy těžkých nákladních vozidel v nočních hodinách nejsou zdaleka ojedinělé. Srovnatelná hustota provozu je také ve směru na Teplice a Cínovec po mezinárodní silnici E 55. Tato fakta se bezprostředně dotýkají kvality životního prostředí pro již několik tisíc obyvatel trvale žijících v obydlených vzdálených do 100m od os uvedených silnic! Globálním řešením je dostavba dálnice, obchvaty obcí jsou jen neperspektivním provizoriem.

- bezpečnost provozu při jeho vysoké hustotě na stávajících komunikacích ve směru Praha – Ústí n. L. nebo Teplice a Dráždany je pro vozidla i pro chodce v obcích trvale katastrofální. Kritická je průjezdnost a bezpečnost v zimním období na úsecích překonávajících České středohoří a Krušné hory.

- plynulá jízda po dálnici i když vyšší průměrnou rychlostí vždy vede k úsporám motorových paliv. Pokles spotřeby paliva přechodem na dálnici dosahuje až 20– ti %. Jejich důsledkem je celkové snížení emisí škodlivin do ovzduší.

- mezinárodní silnice E 55, stejně jako všechny uvažované trasy dálnice D8, protínají území chráněné krajinné oblasti České středohoří. Platnému zákonu

o ochraně přírody odporuje vedení dálnice územím CHKO. Ústupky cestou výjimek ze zákona jsou vždy kompromisem a je nutno pečlivě hledat nepřekročitelnou hranici.

– ve směru dálnice D8 po obou březích Labe prochází územím CHKO dvoukolejná elektrifikovaná železniční trať. Na levém břehu je postupně rekonstruována až pro dopravní rychlost 160 km/h a tím i vyšší přepravní kapacitu (tzv. I. koridor). Dále tímto územím v žádaném směru protéká po většinu roku dobře splavný tok Labe. Ten prakticky propojuje severní, východní a střední Čechy (Vltavou i Prahu) s vnitrozemím SRN, Severním mořem a Baltským mořem.

– ve směru dálnice D8 je plánována po r. 2010 stavba vysokorychlostní železnice s dalším nárokem na vyřešení dopravní trasy při současné minimalizaci jejích vlivů na životní prostředí. Speciálně úsek překonávající České středohoří je dle zveřejněné studie veden téměř rovnoběžně se stávající mezinárodní silnicí E 55 a navrhovanou trasou dálnice D8.

– při vedení dopravní trasy dálnice D8 po povrchu budou prakticky přerušeny všechny zbývající významné biokoridory uvnitř CHKO České středohoří.

– jedna z tras v úbočí Kubačky nad obcí Prackovice n. L. směrem na Radejčín je vedena pásmem nestabilních sutí, což by si vyžádalo nákladnější založení stavby.

– řadu problémů by vyřešilo vedení části trasy dálnice v tunelu (– ech). Předběžný geologický průzkum byl prováděn již v osmdesátých letech. O tzv. tunelu „Kletečná“ se již tehdy psalo v Technickém týdeníku. Nejedná se tedy o řešení nové a technicky nerozpracované.

– všechny trasy dálnice vždy protínají silně urbanizovaná nebo povrchovou těžbou zasažená, intenzivně zemědělsky využívaná a hustě osídlená území okresů Litoměřice a Ústí n. L. nebo Teplice. Tím se dále prohlubují existující problémy.

– SRN a Spolková země Sasko na základě referenda připouštějí vedení trasy dálnice D8 poblíž Drážďan i přes enormní kumulaci několika dopravních systémů v daném území.

– úvahy na propojení dálniční sítě ČR se SRN ve směru Praha – Mladá Boleslav – Görlitz s odbočkou do Liberce narážejí na obdobné potíže v CHKO Lužické hory nebo Jizerské hory. Nevládní organizace a občanské iniciativy navrhuvaly obchvat Českého středohoří z jižní strany. Vedení trasy dálnice územím Mostecká s intenzivní povrchovou těžbou, poddolovaným územím nebo přes výsypky by bylo velmi komplikované. Obě uvedené trasy jsou ve směru Praha – Berlín o několik desítek kilometrů delší, tudíž pro přepravce dražší!

– některá města včetně Ústí n. L. spatřují v maximální blízkosti dálnice možnost oživení svého ekonomického rozvoje a zdroj nových pracovních příležitostí.

Jak dále?

Z uvedeného výčtu je patrná historicky vzniklá a trvale aktuální exponovanost území severních Čech pro dopravní trasy na sever a severozápad Evropy. Předpokládaným širším zapojením ČR do mezinárodních integračních procesů spolu s očekávaným oživením ekonomiky lze čekat další růst zatížení dopravních sítí. Proto komplexní řešení dopravních systémů ve výše uvedeném směru je aktuální. Všechny existující, rekonstruované nebo nově budované dopravní systémy budou sloužit, ale i obtěžovat okolí při chybných rozhodnutích další generace. Zhodnocení existujícího stavu a rizik pro životní prostředí v uvažovaném úseku dálnice D8 při průjezdu územím bývalého severočeského kraje je nezbytné:

– využít přepravní kapacity železniční dopravy pro kusové zásilky a pro přepravu kontejnerů na trvanlivé zboží na úkor automobilové kamionové dopravy.

– využít kapacitní rezervy loďní dopravy pro přepravu hromadných zásilek. Posoudit možnosti stabilizace hladiny Labe v úseku Ústí n. L. – Děčín – Pirna, kde je plnosplavnost v letních měsících a v zimě nejvíce omezena.

– zvážit možnosti rozšíření zkušebně zavedené kombinované přepravy kamiónů po železnici (RoLa) v úseku Dráždany – Lovosice na tranzitní přepravu samotných návěsů přes celé území ČR (viz. řešení užitá v Rakousku a Švýcarsku).

– nejpříjemnější se jeví vedení trasy dálnice D8 Českým středohořím, ale výhradně tunelem, nikoliv po povrchu. Tunel by bylo účelné vybudovat přibližně v ose železniční stanice Chotiměř – obec Žim pod kopci Zbožná a Kletečná.

– dokonalejším využitím kapacity kontejnerového terminálu v Lovosicích s jeho existující vazbou na železniční a silniční síť a možnou vazbou na přístav s nakládkou lodí v Prosmykách řešit další odlehčení silniční sítě.

Všechna výše uvedená, již částečně provozovaná nebo výhledově použitelná opatření mohou v maximální míře využít již existující přepravní trasy s respektováním hlavních kritérií ochrany přírody. Jsou sice investičně náročnější, ale souběžně plní více cílů:

– zvyšují kapacitu přepravy v žádaném směru a zvyšují využití již existujících zařízení.

– odlehčí trasám v současnosti přetíženým.

– v největší míře chrání jedinečnou a poměrně zachovalou krajinu Českého středohoří, které si tak uchová hodnotu rekreačního území těsně přiléhajícího k průmyslovým a pánevním okresům severních Čech.

– státní správa musí uplatnit své pravomoci preferencí přepravních systémů šetrnějších k životnímu prostředí, energeticky méně náročných.

Tunel je přijatelné řešení

Vyšší investiční náročnost trasy dálnice D8 vedené tunely bude vyvážena úsporou motorových paliv a tím menšími emisemi škodlivin do atmosféry v důsledku překonávání menšího převýšení a zkrácení dopravní trasy. Celkové provozní náklady uplatněním tunelových variant se nemusí zvýšit i technické parametry dálnice budou příznivější. To platí zejména pro zimní období, neboť trasa dálnice povede v nižší nadmořské výšce (cca do 350 m), kde jsou menší sněhové srážky, menší riziko náledí a tím i nižší spotřeba posypových hmot. Také budou menší vyvolané náklady na eliminaci škod vznikajících na porostech v okolí trasy dálnice D8, vodním režimem a prašností způsobené např. posypovými hmotami. Příkladem v tomto směru mohou být všechny alpské země bez výjimek a dále např. Norsko, kde jsou vedeny trasy dálnic maximálně ohleduplně k přírodnímu a životnímu prostředí. Při překonávání hor se často volily varianty tras s tunely. Např. Rakousko a Itálie získalo na příslušné dálniční stavby na trase Vilach – Udine dotace a úvěry od Evropské unie, neboť se jedná o komunikaci transevropskou. Navíc u nejdělsích tunelů se vybírá mýtné za průjezd dle typů a tonáže vozidel, čímž lze provozní náklady snížit.

Závěrem

Je patrné, že všechny výše uvedené náměty mají své klady i zápory. Investiční náklady vynakládané na dopravní stavby a s nimi související systémy jsou sice poměrně přesně vyčíslitelné, naopak škody na přírodě, krajině a zdraví lidí se do uvedených kalkulací vyčíslují velmi obtížně a nebývají přesné. Odpovědné rozhodování se nepochybně neobejde bez zpracování dopravních studií specializovanými pracovišti. Jen tak lze nalézt optimální řešení z pohledu technického a ekonomického, ale i ochrany přírody a životního prostředí. Shoda ministra životního prostředí s ministrem dopravy a spojů na tzv. tunelové variantě otevírá možnost rozumného vyřešení volby trasy dálnice D8. Ani avizované prodloužení doby stavby nemůže být překážkou. Mysleme na to, že dnešním rozhodováním zasahujeme do života příštích generací.

Literatura:

- KLETEČKA J. : Negativní vlivy silniční dopravy na biosféru, SNTL Praha
KRELL K. : Zřizování silnic a životní prostředí, SNTL Praha
Usnesení vlády ČR č. 631 o rozvoji dálnic a čtyřproudových silnic pro motorová vozidla v ČR, Praha, 1993

Mapové podklady pro stavbu dálnice D8 v úseku Lovosice – Řehlovice, Okresní úřad, Referát životního prostředí, Ústí n. L., 1995

RICHTER M. : Jak s dálnicí D8? In: Acta universitatis 16, Acta oecologica III, UJEP, Ústí n. L., 1996

FÁREK V. : Interakce dálnice D8 s CHKO České středohoří, diplomová práce, Fakulta životního prostředí UJEP, Ústí n. L., 1999

KURFIRŠT P. : Jak dálnice (ne) prospívají regionálnímu rozvoji, ČS dopravní klub, Brno, 1999

NĚKOLIK SLOV O VĚDECKÉM NÁZVOSLOVÍ A SYSTEMATICE V ZOOLOGII

Václav Vysoký

Vzhledem k tomu, že náš sborník bude rozšiřován mezi širší veřejnost a nejenom mezi odborníky, dovoluji si zde upozornit na problém kolem vědeckého názvosloví používaného v zoologii, včetně českého názvosloví.

Co je a proč je vůbec vědecké názvosloví. Do roku 1758 záleželo pouze na jednotlivých autorech a na jejich národnosti jaké jméno použijí při uvádění některého druhu v publikacích. Někdy autor podal zároveň dostatečný popis, takže i v dnešní době víme pravděpodobně, o jaký druh se jedná, jindy nebylo vůbec zřejmé, o které konkrétní zvíře se jedná, snad mimo samotného autora. Vezměme si i v současnosti používané odborné názvy u tak blízkých jazyků jako je čeština a slovenština, třeba u ptáků. Pokud si český čtenář přečte např. jméno Krakla belasá a slovenský čtenář Mandelík hajní, pak se najde málokdo, kdo by věděl, že se jedná o stejný druh ptáka, který má vědecké jméno *Coracias garrulus* Linnaeus, 1758. Tomuto vědeckému (latinizovanému) jménu rozumí každý bez rozdílu, zda se jedná o odborníka ze Slovenska, Čech, Německa, Číny nebo Austrálie, Argentiny nebo Kanady. Každý odborník ví, jak tento pták vypadá, nebo si podle tohoto jména nalezne jeho zařazení v zoologickém systému a následný popis, a v žádném případě nemůže dojít k záměně. Ve většině zemí existuje i souběžné názvosloví v jazyce, který se pro určité území nebo oblast používá, a to proto, aby se některé druhy dostaly do podvědomí širší veřejnosti, ale v případě, že se jedná o odbornou práci, pak vždy u takového jména (třeba v závorce) je uvedeno i vědecké jméno druhu. Ve většině zemí a také u nás mají skoro všechny druhy obratlovců vyskytující se na určitém území také místní jména – u nás např. donedávna platila „Soustava a jména živočichů“ (KRATOCHVÍL.

J., BARTOŠ E. a spolupracovníci, 1954 – NČSAV Praha) a pouze tato jména jsou uznávána a jsou zde vyloučena pomístní krajová jména nebo jména používaná v nářečích. V novější době postupně vycházejí další názvoslovné práce, ale základ je v této práci. To se týče obratlovců, kteří mají pro naše druhy skoro vždy vhodné české jméno, ale tato jména již většinou chybí u cizích druhů, zvláště co se týče tropických oblastí nebo druhů z jižní polokoule. Také řada vymřelých druhů nalezených i na našem území nemá český ekvivalent a používá se stejně jako u dříve jmenovaných druhů pouze vědecké jméno. Tento problém však je hlavně u fauny bezobratlých, kde je mnohonásobně více druhů než obratlovců, a zde ani náš jazyk není schopen pro všechny druhy vybrat vhodné základní tvary (přestože zde i tyto pokusy byly, jak dokazují starší práce o této fauně, mimo jiné např. i překlady Brehma do českého jazyka a pod). Tyto starší pokusy skončily většinou velmi neslavně a v češtině zní tyto názvy mírně řečeno nelibozvučně. Jako příklad můžeme vzít namátkou několik názvů brouků ze starší literatury a tyto druhy většinou v současnosti žádné české jméno nemají. Nejvíce se tímto počestvováním proslavil Kliment. Ze střevlíků jsou to např. Jamkokřídlec (= *Blethisa*) – zde je nutno upozornit na to, že křídla jsou u tohoto druhu normální, blanitá a jamky jsou na krovkách; Vousáč (= *Leistus*) – nejasné vysvětlení, protože nic výjimečného od ostatních střevlíků na hlavových přívěscích není; Pohrázník (= *Nebria*) – také u tohoto rodu těžko nalezneme zdůvodnění, proč bylo vybráno jako základ k rodovému jménu podstatné jméno hráz, kde se některý druh může nalézt, ale jinak se jedná o velmi variabilní rod co se týče výběru biotopů jednotlivých druhů; Okresulka (= *Clivina*) – otřesný případ, jak lze zavést do češtiny jména, která nám nijak nepřiblíží pojmenované zvíře; takto můžeme pokračovat dále, vždyť střevlíků u nás žije skoro 500 druhů. Kuriozní jsou např. jména typu Trojatec (= *Tribolium*), kde zjistíme, že toto jméno mohlo vzniknout pravděpodobně podle ostře odlišené tykadlové paličky; Smetištník (= *Xestobium*) se nevyskytuje na smetištích, jak název napovídá, ale žije úplně pravidelně ve větvích nebo v jiných částech dřevin. Jako ukázkou dále uvedu raději bez jakéhokoliv komentáře několik jmen z názvosloví další čeledi brouků – např. Kulák (= *Sphaeridium*), Široprosec (= *Megasternum*), Temnec (= *Necrodes*), Žmindník (= *Blitophaga*), Kulovník (= *Sphaerites*), Různík (= *Anemadus*), Zasmušilec (= *Amarochara*), Bařinář (= *Ilyobates*), Úžec (= *Leptacinus*), Nažkotvarec (= *Achenium*), Tučňák (= *Pachyta* nebo *Evodinus*) – takto bychom mohli pokračovat velmi dlouho a to jsou pouze jména rodů a stejné „patvary“ se objevují pochopitelně i u názvů jednotlivých druhů. Myslím, že k pochopení, proč nepoužíváme většinou u bezobratlých živočichů české názvy tyto příklady stačí.

Poprvé se o rozřídění fauny pokusil Aristoteles a všichni následující autoři dalších pokusů pouze obměňují základní Aristotelovo pojetí přírody. V Čechách se poprvé objevuje např. entomologická práce v roce 1646 od českého autora, rytce Václava Hollara – vzhledem k tomu, že jsou zde zdařilé kresby. Dá se odvodit u řady druhů jejich současné druhové nebo alespoň rodové zařazení. Aby se zoologové celého světa bez rozdílu mateřské řeči dorozuměli, bylo nutno vypracovat systém, který by tomuto požadavku vyhovoval. Trvalo ale mnoho staletí po Aristotelovi, než se to podařilo. Prvý pokus o moderní klasifikaci se objevuje v knize itala Aldrovandioho (1552–1605), ale i tento vědec se nedostal o mnoho dále než Aristoteles a vůbec nevyřešil jednotné názvosloví.

Vraťme se však k otázce vědeckého názvosloví. Jak vzniklo, kdo jej založil a jak se s ním pracuje. Bohudík na všechny tyto otázky máme spolehlivou a přesnou odpověď. Postupně se několik na sobě nezávislých autorů pokoušelo do tohoto názvosloví dát nějaká pravidla, ale teprve švédský přírodopisec Carl de Linné (často se používá tvar jména Linnaeus) (*24. 5. 1707 v Råshultu ve Smålandu ve Švédsku, +10. 1. 1778 v osadě Hammarby u Upsaly) tento problém vyřešil, ale i on po celý život upravoval svůj systém a sám uznal teprve desátý díl své práce „Systema Nature, sive Regna tria Naturae systematice proposita per Classes, ordines, genera et species“, do češtiny přeloženo se jedná o „Systém přírody, čili tři říše přírodní systematicky rozříděné ve třídy, řády, rody a druhy“. Toto desáté vydání vyšlo v roce 1758 a od tohoto roku je platná systematika v botanice, zoologii i geologii a jména jsou zde zásadně binomenní, tj. dvojjmenná. Toto vydání také bylo přijato všemi přírodovědeckými kongresy. Nyní je uznávaná i tzv. trojjmenná soustava názvosloví jednotlivých druhů. Co to je trojjmenná soustava si vysvětlíme ve zkratce dále na některém příkladu z třídy ptáků (Aves). Jako příklad uvedeme vědecký název v plném znění a následně vysvětlení.

Ořešník kropenatý evropský – *Nucifraga caryocatactes caryocatactes* (Linnaeus, 1758)

Ořešník kropenatý sibiřský – *Nucifraga caryocatactes macrorhyncha* Brehm, 1823

Nucifraga = první slovo ve jménu druhu má vždy prvé písmeno velké a jedná se o rodové jméno. V češtině je to rod Ořešník.

caryocatactes = druhé slovo ve jménu má začáteční malé písmeno a jedná se o označení druhu. V češtině je to druh kropenatý.

POZOR: dříve se používalo i zde na začátku velké písmeno v případě, že odvozené jméno druhu bylo po nějaké osobě – např. druh popsáný podle našeho znalce světových krasců Doc. Jana Obenbergera *Buprestis Obenbergianus*. Ale to již v současnosti neplatí, a tak se vždy používá malé písmeno a v tomto případě musí platit název *Buprestis obenbergianus*.

caryocatactes a macrorhyncha = třetí slovo v názvu druhu začíná vždy s malým písmenem a jedná se o název poddruhu nebo zeměpisné rasy. V češtině je to tedy typická rasa (*caryocatactes*), tj. rasa popsaná poprvé jako druh – evropský; nebo poddruh či rasa zaujímající jiný areál rozšíření než typická rasa (*macrorhyncha*) – sibiřský. Z českého označení můžeme vydedukovat, že typická rasa je velmi pravděpodobně rozšířená převážně v Evropě a sibiřská na Sibiři – pochopitelně může existovat těchto ras více, někdy i několik desítek, ale jako příklad to stačí. V případě, že se jedná o druh, který se nerozpadá do jednotlivých ras, pak se pochopitelně třetí název nepoužívá a platí zde původní binomenní soustava.

(*Linnaeus, 1758*) nebo *Brehm, 1823* = vysvětlení těchto jmen za druhovým jménem je jednoduché. (*Linnaeus, 1758*) znamená, že druh popsal jako autor Linnaeus ve výše zmíněném „*Systema. . .*“ v roce 1758 – od tohoto popisu je také určena typická rasa. Ve druhém případě *Brehm, 1823* platí, že sibiřskou rasu popsal podle určitých jedinců Brehm v roce 1823 a podle jasných daných znaků uvedl rozdíly oproti typické Linnéově rase. Následnými průzkumy pak bylo prokázáno, že Linnéův typický poddruh je rozšířen v Evropě a Brehmův poddruh má centrum rozšíření na Sibiři. Závorka u jména *Linnaeus, 1758* je proto, že Linné svůj původní popis uvedl pod jiným rodovým jménem a teprve později byl tento druh zařazen do rodu *Nucifraga*. Protože jméno autora *Brehm, 1823* je bez závorky, je jasné, že Brehm popsal tuto rasu pod současně uznávaným rodovým jménem *Nucifraga*.

Další označení odchylek od původních popisů typického poddruhu a jeho ras, přestože se používají (nejčastěji u variabilních druhů hmyzu) je z vědeckého hlediska neplatné a nevztahuje se na ně prioritě co se týče názvů. Jedná se např. o varietu (var., nebo v.), nácii (nac. nebo nat.), rasu (r. v jiném smyslu než poddruh), aberaci (ab. nebo f., jako individuální forma) apod.

To by bylo takové menší vysvětlení a zároveň prosba abyste odpustili v zoologických člancích používaná latinská nebo latinizovaná jména, ale např. u bezobratlých většinou ani jiná jména v češtině nemáme. Pokud u bezobratlých se česká jména vyskytují, pak se jedná většinou jen o velmi nápadné druhy, které člověk ani v minulosti nemohl přehlédnout (např. roháč obecný – ještě ve středověku byla hlava sameců se silně vyvinutými kusadly zavěšována na krk malým chlapcům jako symbol síly; tesářík velký, hrobařík obecný, vruboun posvátný – zde byla velmi dobře odpozorována výjimečná péče rodičovského páru o potomstvo apod.), nebo se jedná o druh zneužívaný lidmi (např. puchýřník lékařský při elegantním zlikvidování svého politického protivníka nebo protivníka v lásce), nebo o druh využívaný pro jeho zvláštní vlastnosti (např. motýl bourec morušový,

který svými zámoťky kolem kukly poskytuje velice kvalitní hedvábní; včela – svým „skladováním“ medu a jeho využíváním jako náhražka cukru, ale i jako lék, ale je zde využíván i vosk nebo mateří kašička) a nakonec také druhy, které člověku škodí (např. mandelinka bramborová – škůdce na bramborách a na dalších lilkovitých rostlinách; bělásek zelný – housenky velmi škodí na listové zelenině). U všech těchto druhů se zachovala původní velmi stará a vžitá česká jména, která jsou respektována i v současnosti. Poněkud odchylná je situace u botaniky, protože člověk s rostlinami žil a již od pradávna je využíval, a proto byl nucen je mít i pojmenované. Ale i zde u celých skupin chybí české názvy – např. u mechů, lišejníků, řas apod.

Na závěr věřte tomu, a je to mnohonásobně osvědčené, že si spíše zapamatujete jména *Carabus auratus* než např. české jméno proláklevec splaškový a věříme, že proto na zoologické články v našem sborníku nezanevřete. Zamysleme se nad faktem, že např. jen u brouků je známa asi setina českých platných jmen a je lepší vůbec česká jména neuvádět. Ovšem klasifikace fauny nižších živočichů je i v dnešní době nedokončená a např. na klasifikaci hmyzu má každý autor svůj specifický názor, často se odlišující od současných znalostí, a tak se mění systematika nejen co se týče druhů nebo zeměpisných ras, ale často i rodů nebo vyšších systematických jednotek. Ruší se celé čeledi, vznikají nové čeledi; upravují se vztahy k příbuzným řádům a prohlubováním znalostí u jednotlivých skupin se mění také názory na jejich postavení v systému. Všechny novější práce jen stále obměňují rozdělení hmyzu z roku 1831 od Latreilleho uveřejněné v práci „Cours d. Entomologie“, kde se uvádí 12 řádů – dnes se udává počet řádů mezi 25 a 40., podle toho, který autor provedl nové rozřídění, ale každý systematik ví, že otázka stále není vyřešena. Přesto základem zůstává druh jako takový a zařazení do vyšších systematických jednotek je pouhý pokus o jeho zaškatulkování tak, abychom v tom měli nějaký pořádek, ale je zde ještě mnoho otázek, na které neznáme odpovědi a prohlubujícími znalostmi se dostáváme do patových situací v rozvíjení současných názorů, a proto otázku vyšší systematiky ponechme úzkému okruhu specialistů. Povídejme si zde o jednotlivých druzích, protože to jsou přírodní prvky, které jsou, a které nelze ze života vymazat ani žádnými teoriemi, maximálně jim přiznáme jiné jméno, ale stále se jedná o druhy, které nás zajímají jak žijí, jaké mají požadavky na přežití, čím se živí, jakou mají vazbu na jiné druhy, jak ovlivňují určité biotopy, jaký mají význam v rovnováze přírody a jak jsou relativně škodlivé nebo užitečné z hlediska člověka. Hlavním naším úkolem je všechny druhy v současnosti žijící zachovat, aby se nepřetrhala křehká rovnováha ekosystémů, ve kterých se daný druh vyskytuje a upřímně řečeno, ve kterých

žijeme i my lidé, nadneseně označovaní latinským jménem „Homo sapiens Linnaeus, 1758“, tj. člověk moudrý.

Pro naši potřebu stačí, když víme že latinským nebo latinizovaným pojmenováním nechceme dělat ze zoologie vědu, ale chceme jen upřesnit definovaný druh na druh, který zná každý odborník bez rozdílu národnosti – u většiny jmen, zvláště skupiny bezobratlých, stejně většinou použitelná česká jména chybí, ale i těch použitelných je stále velmi málo, aby mohly obsáhnout druhové bohatství této fauny.

NOVÁ LOKALITA STŘEVLIKA *CARABUS IRREGULARIS FABRICIUS, 1792* NA ÚSTECKU (*COLEOPTERA: CARABIDAE*)

Václav Vysoký

Druh *Carabus irregularis* F. patří v rámci rodu *Carabus* do podrodu *Platycarabus* (starší autoři jej uvádějí v podrodu *Pseudocechenus*), kam jsou zařazené charakteristicky ploché, kovově měděné evropské druhy, kterých je podle Húrky (1996) známo celkem 5 druhů a z nich dva druhy se vyskytují v České republice a pouze jeden velmi lokální druh žije i na Ústecku. Je uváděn jako indikátor původních lesů a z hlediska indikace k životnímu prostředí je zařazen do nejkvalitnější skupiny „R“ (podle HÚRKA-VESELÝ-FARKAČ, 1996), kam patří druhy s nejužší ekologickou valencí, mající v současnosti namnoze charakter relikvů. Tento druh je podle Vyhlášky č. 395/1992 Sb. zařazen mezi „Ohrožené druhy“ a vztahuje se na něho zákonná ochrana. Ze známějších synonym tohoto druhu uvádím *Carabus bitschnau* Born., 1926, *Carabus regularis* Fischer, 1823 a *Carabus sculptilis* Heer; vyskytuje se ve více formách (asi 5) popsanych podle zbarvení a nebo podle velikosti či podle skulptury. České jméno nemá, německy je označován jako „Der kupfrige Flachlaufkäfer“. Druh je velký (17)19 – 26 (někdy je uváděno až 30) mm.

Střevlík *Carabus irregularis* F. je rozšířen ve střední Evropě, na SZ Balkánu a v Karpatech. V České republice jsou od tohoto druhu zastoupené 2 rasy, a to v moravských Beskydech se vyskytuje karpatská rasa *Carabus irregularis montandoni* Buysson, 1882 a tato rasa je dále rozšířena na východ; v Čechách a na Moravě po Beskydy je rozšířena rasa *Carabus irregularis irregularis* Fabricius, 1792 a tato rasa je rozšířena i na Ústecku. Podle současných znalostí je typická rasa

rozšířena v lesích pahorkatin a hor střední Evropy: Německo, jižní Belgie, východní Francie, Švýcarsko, Rakousko, Česká republika. Podle NIEDLA (1959) žije nejhojněji ve výšce kolem 400 m n. m. a výjimečně vystupuje až do 2000 m n. m. Většinou je označován jako montánní druh, který se však např. v Českém středohoří vyskytuje i ve velmi malých výškách (nálezy jsou známé i pod hranici 300 m n. m. – např. Průčelí. Dává přednost okolí potůčků.

Rozdíl těchto ras je pouze ve zbarvení holení, když typická forma má holeně na konci a zčásti i na spodní straně černé a rasa montadoni má celé holeně červohnědé až červené.

Podle dosavadních znalostí je rozšíření na Ústecku v širším slova smyslu velmi lokální a mozaikovitě. Dosavadní naleziště historická i současná jsou následující (všechny lokality jsou v Českém středohoří): Milešovka; Průčelácká rokle od obce Průčelí až k obci Němčín a k jezírkům nad čelním údolním sutovým polem; Buková hora – vrcholová část a ledové jámy pod vrcholem (zde patří k subdominantním druhům, když je zde zastoupen 3,91 % v rámci všech ulovených střevlíků); údolí Ritina – dosud zjištěn pouze podél stezky mezi Sebužínem a Čeřeništěm. Podle PULPÁNA (1979) je znám i od Stadic, kde jej měl sbírat J. Střežek v květnu 1955, ale tato lokalita je velmi nepravděpodobná.

Nálezy pocházejí většinou ze zimních měsíců, kdy se tento druh stahuje pod kůru vyvrácených nebo poražených stromů a pod kůrou nebo ve shnilé části starých pařezů (např. buk, dub, olše, smrk), zde si vybuduje oválnou komůrku a v ní přečkává zimu až do jara. Zimní období je u tohoto druhu od srpna (ve vyšších polohách a podle klesající nadmořské výšky se také posouvá začátek zimního období až na počátek října) do dubna a při přezimování je často nalezeno více kusů pohromadě. Během vegetační doby je rozptýleně rozšířen po celém prostoru, kde se vyskytuje a pravděpodobně loví potravu za soumraku a v noci, protože přes den jej nalézáme většinou pod kameny a nebo pod dřívím, popřípadě se nechá chytat i do zemních pastí, vzácně jej zastihneme i ve dne, ale podle mých pozorování je to většinou v době, kdy je podmráčeno nebo drobně prší (podobně jsem zastihl tento druh jednou v údolí Ritiny a vícekrát na vrcholových partiích Vihorlatu). Většinou se živí různým hmyzem, červy a plži. Samičky kladou vajíčka do ztrouchnivělých pařezů nebo kmenů a zde se larva vyvíjí a loví zde různé larvy jiného hmyzu.

Nové naleziště je ze severního svahu vrchu Varhoš (na hranici okresů Lito-měřice a Ústí nad Labem v Českém středohoří), kde byl nalezen jeden kus pod kůrou polorozpadlé klády spolu s velkým množstvím hrobařika *Phosphuga atrata*. Nález pochází z 27. 2. 2000 a vzhledem k tomu, že se tento druh dá bezpečně určit v terénu, byl ve své komůrce pod kůrou ponechán.

Použitá literatura

- HÚRKA K., 1992: Střevlíkovití Carabidae I. – Academia Praha, 192 str.
- HÚRKA K., 1996: Carabidae České a Slovenské republiky. – Klabourek Zlín, 565 str.
- HÚRKA K., VESELÝ P., FARKAČ J., 1996: Využití střevlíkovitých (Coleoptera, Carabidae) k indikaci kvality prostředí. – Klapalekianum 32: 15-26.
- NIEDL J., 1959: Monografie československých druhů tribu Carabini. – Část V. – Přírodovědný časopis slezský XX (4): 411 – 434.
- POKORNÝ J., 1985: Příspěvek k faunistice brouků tribu Carabini na Děčínsku (Coleoptera, Carabidae). – Zprávy Čs. spol. entomologické 21: 37-40.
- PULPÁN J., 1979: Střevlíkovití na území dolu Chabařovice-jih (Coleoptera: Carabidae). Přírodovědecký výzkum těžebního pole Chabařovice-jih, Krajské muzeum Teplice: 273-403.
- VYSOKÝ V., 1989: Střevlíkovití okresu Ústí nad Labem (Coleoptera: Carabidae). – Příroda Ústecka II. Ústí n. L., 149 str.
- VYSOKÝ V., 1995: K výskytu střevlíka *Carabus linnei* Panzer, 1812 v Českém středohoří (Coleoptera – Carabidae). – Fauna Bohem. Septentr., T. 20: 159-169.

POZNÁMKY K ROZŠÍŘENÍ MĚKKÝŠŮ (*MOLLUSCA*) NA ÚSTECKU část I. zástupci čeledi *Viviparidae* Václav Vysoký

Čeď *Viviparidae* je na Ústecku, podle Flasara (1990), zastoupena dvěma druhy a to druhem *Viviparus contectus* (Millet, 1813) a druhem *Viviparus viviparus* (Linnaeus, 1758). Rozlišení obou druhů uvádím níže, ale systematické postavení bylo donedávna nejasné a např. ještě Ložek (1956a) má poznámku, že *V. viviparus* je druh tekoucích vod (dříve uváděn pod jménem *Viviparus fasciatus* (Müller, 1774)) a druh *V. contectus* je druhem stojatých vod (dříve uváděn pod jménem *Viviparus viparus* (Linnaeus, 1758)), ale ve vlastní práci tento názor ještě nepřebírá. V ústeckém muzeu je od druhu *Viviparus contectus* doklad z rybníka Hanušov (Poděbrady– Nouzov – okr. Nymburk) a od druhu *Viviparus viviparus* je větší množství dokladů z labských břehů a na základě tohoto určeného materiálu lze oba druhy rozlišit podle tvaru ulity, ale je nutno mít srovnávací materiál.

1. Uлита je kulovitě kuželovitá, se špičatým vrcholem, tenkostěnná, má 3 podélné hnědé pruhy a velmi silně klenuté závitky s hlubokým švem = *Viviparus contectus* Müll. – Bahenka živorodá

2. Ulita je vejčité kuželovitá, s tupým vrcholem, silnostěnná, má mírně vyklenuté závitě, 3 podélné pruhy jsou narudlé = *Viviparus viviparus* (L.) – Bahenka pruhovaná

Podle dokladů v ústeckém muzeu (které pocházejí většinou z posledních let a jsou determinované panem Doc. RNDr. Ivo Flasarem Csc. z teplického muzea) jsou tyto druhy potvrzeny na následujících lokalitách a biotopech – pokud není uvedeno jinak, platí lgt. V. Výsoký, det. I. Flasar. Doklady tohoto materiálu doplňují také citacemi z literatury, když citace je v závorce, vždy na konci hesla, např. (FLASAR, 1990). Lokality jsou řazené abecedně za sebou. Materiál uvedený Doc. I. Flasarem, pokud se nejedná o převzatý údaj, je uložen v teplickém nebo ústeckém muzeu.

Rozšíření druhů čeledi Viviparidae na Ústecku (pokud není uvedeno jinak, platí okres Ústí n. L.)

Viviparus conlectus (Millet, 1813)

Bahenka živorodá

Ústí n. L. – (FLASAR, 1995).

Ústí nad Labem– Labe – (FLASAR, 1990; FLASAR– FLASAROVÁ, 1994).

Poznámka: Vzhledem k tomu, že tento druh je uváděn výhradně od stojatých vod, jsou výše uvedené lokality problematické a je nutné tyto nálezy nově potvrdit. V Čechách je tento druh široce rozšířen ve stojatých vodách, např. v rybnících, slepých ramenech řek apod.

Viviparus viviparus (Linnaeus, 1758)

Bahenka pruhovaná

Brná – 31. 8. 1996 na břehu Labe mezi kameny a pod nimi 12 ulit.

Liběchov– státní hranice – na březích Labe (FRANKENBERGER, 1954).

Libochovany– Labe (okr. LT) – pod vrchem Hrádek 1. 6. 1988 1 ulita na břehu Labe.

Malé Březno – (FLASAR, 1995) – v náplavu Labe 30. 4. 1994 1 ulita; 12. 8. 1995 16 ulit.

Nebočadský luh (okr. DC) – 25. 3. 1995 na břehu Labe 4 ulity.

Ošišky – (FLASAR, 1990; FLASAR– FLASAROVÁ, 1994).

Roztoky – 10. 8. 1995 3 ulity na břehu Labe.

Ústí nad Labem – (FLASAR, 1995).

Ústí n. L. – Labe – (ULIČNÝ, 1887b, 1892– 5; PETRBOK, 1938a; FLASAR, 1990; FLASAR– FLASAROVÁ, 1994).

Valtřov – (FLASAR, 1995) na břehu Labe 3. 9. 1994 10 ulit; v náplavu 23. 4. 1994 1 ulita s víčkem.

Vaňov – (ULIČNÝ, 1887b, 1892–5 – uvádí jako Vanov u Ústí; FLASAR, 1990; FLASAR–FLASAROVÁ, 1994).

Jak je z uvedeného přehledu zřejmé, oba druhy se dosud podařilo potvrdit pouze z Českého středohoří a to z labských břehů – pouze lokalita Ústí n. L. (podle FLASAR, 1994) dává možnost výskytu i mimo tyto oblasti, ale je nutno to potvrdit přesnějšími údaji o sběrech těchto dokladů.

Podle mého názoru nálezy z Ústí n. L. – Labe (FLASAR), pokud se týkají novějších sběrů, pocházejí spíše z lokality Střekov (pravý břeh Labe), protože v úseku města Ústí n. L. je jejich nálezy jen málo pravděpodobný (nebo se to týká úseku u soutoku Labe a Bíliny).

Použitá literatura

FLASAR I., 1990: Měkkýši (Gastropoda) severozápadních Čech. – Kandidátská dizertační práce UK Praha, 524 str. + mapové přílohy.

FLASAR I., 1995: Měkkýši. In KOLEKTIV: Ekologické hodnocení stavby „Vodní dílo Malé Březno“. – manuskript, str. 13 – 23.

FLASAR I., FLASAROVÁ M., 1994: Malakofauna a isopodofauna údolí Labe mezi Hřenskem a Litoměřicemi. – Manuskript, 62 str.

FRANKENBERG Z., 1954: Kmen: Měkkýši – Mollusca. In KOLEKTIV: Klíč zvířeny ČSR I. – NČSAV Praha: 327 – 369.

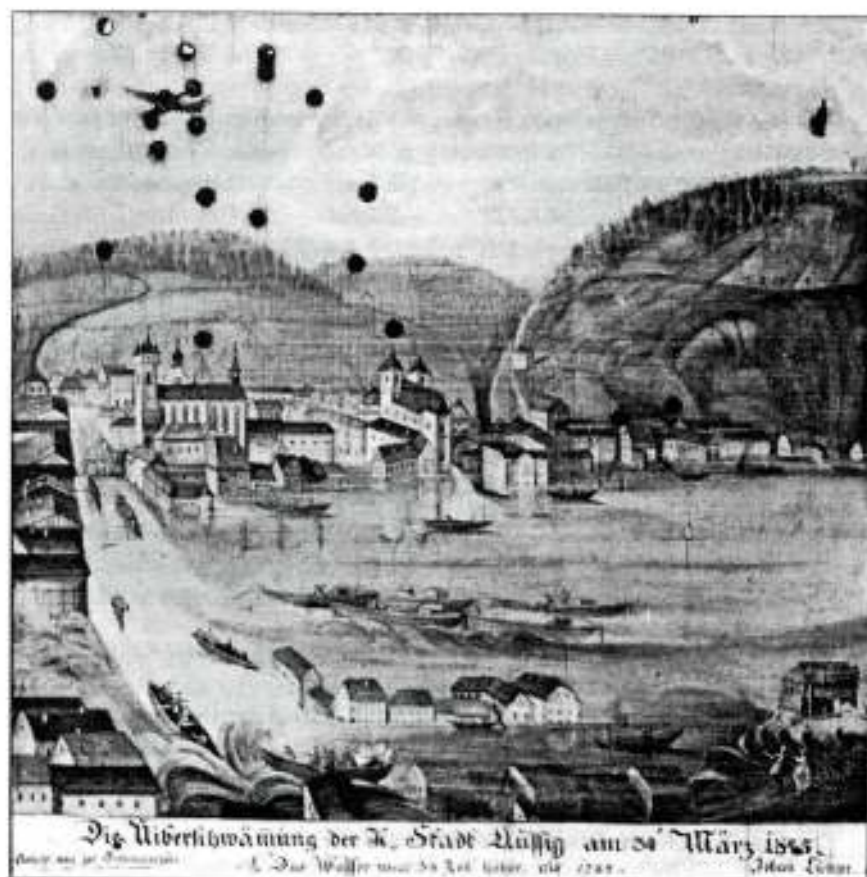
LOŽEK V., 1956a: Klíč Československých měkkýšů. – Slovenská AV Bratislava, 437 str.

PETRBOK J., 1938c: Další doplněk k topografii českých měkkýšů. – Čas. Nár. muzea v Praze 112: 317 – 320.

PFLEGER V., 1988: Měkkýši. – Artia Praha, 191 str.

ULIČNÝ J., 1887b: Víčkatí plžové českomoravští. – Vesmír, Praha 16 (18): 211 – 213.

ULIČNÝ J., 1894: Měkkýši čeští. – Přírodov. Klub Praha, 99 – 142.

DVĚ PAMÁTKY NA NEJVĚTŠÍ ÚSTECKOU POVODEŇ

Václav Houfek

Ve sbírkách Muzea města Ústí nad Labem se nachází malovaný střelecký terč (inv. č.: U 334), který nechal v roce 1846 zhotovit ústecký měšťan Johan Lumpe. Na terči je v pohledu z vrchu Větruš zachycena katastrofální povodeň z konce března 1845. Tehdy po necelých třech deštivých dnech vystoupila dne 30. března 1845 hladina řeky Labe na svůj zatím nejvyšší známý stav 1235 cm s průtokem

asi 5600 m³ za vteřinu. V Ústí nad Labem voda dosahovala až ke kostelu Nanebevzetí Panny Marie a zatopila sklep domu na rohu Bilinské ulice, kde je dnes farní úřad a zlatnictví. Voda sahala až k domům v Klášterní ulici, kde je dnes budova České národní banky. Směrem k Trnčím a Předlicím se vytvořilo velké jezero. V místech, kde je dnes tzv. stará vrátnice do ústecké Spolchemie stála tehdy kaplička, která byla až po střechu zatopena. Strašný proud Labe prakticky smetl domy v blízkosti řeky od Litoměřic a Mělníka až po Drážďany, kde povodeň strhla velký labský most. V důsledku povodně zmizela i řada labských ostrovů. Proud odnesl veškerou půdu včetně vzrostlých stromů, jako tomu bylo např. na ostrově pod Mariánskou skálou v Ústí nad Labem. U Neštěmic odnesla povodeň veškerou půdu z přilehlého ostrova a odhalila tak velké pravěké pohřebiště, které bylo z větší části později zničeno místními obyvateli. Ti zde hledali něco, co by jim pomohlo uhradit strašné škody, které jim přírodní katastrofa napáchala.

Povodeň v Ústí nad Labem 24.3.1940

Pokud si dnes bude chtít někdo udělat představu o rozsahu tehdejší povodně, může si samozřejmě prohlédnout zmíněný střeškový terč. Nebo se může vydat k ústeckému vodočtu, na kterém jsou zachyceny úrovně, kterých dosáhla hladina řeky Labe při velkých povodních. Ústecký vodočet se nalézá v ulici Malá hradební na zdi u podjezdu železniční trati. Když si k němu najdete v hustém provozu cestu, zjistíte, že úroveň hladiny povodně z roku 1845 se nalézá vysoko nad vašimi hlavami. Současná podoba vodočtu je z roku 1995, kdy byl původní poškozený vodočet nahrazen novým. Druhý novější vodočet má podobu sloupku u ústeckého přístaviště osobních lodí.

Varováním pro současnost je fakt, že poslední velká povodeň, která je zaznamenána ve vodohospodářských statistikách, se odehrála na dolním Labi 9. dubna 1941, kdy hladina řeky dosáhla úrovně 815 cm. Tehdy již stála střešková zdymadla. Po této povodni začalo dlouhé období klidu, které trvá již 59 let. Mezi

Zaplaveneé střeokouské nábleží 24.3.1940

tek hodin zuřících žívlů, aby se životy tisíců lidí dostaly na okraj propasti. Je jen na nás, zda dokážeme nalézt poučení ze zkušeností našich předků.

Literatura:

Oldřich KOTYZA– František CVRK– Vlastimil PAŽOUREK, *Historické povodně na dolním Labi a Vltavě*, Děčín 1995

Kristina KAISEROVÁ–Vladimír KAISER (ed.), *Dějiny města Ústí nad Labem*, Ústí nad Labem 1995

Václav HOUFEK a kol., *120 let muzea Ústí nad Labem*, Ústí nad Labem 1996

LIDOVÉ POVĚSTI A POVĚRY Z CHABAŘOVIC

Helena Houfková

V lidových pověstech ožívají různá strašidla a příšerky. Neobvyklé přírodní útvary nebo úkazy dostávají jiný význam. Historické události, na Chabařovicu zejména husitská bitva na Běhání v roce 1426 a napoleonská bitva u Chlumce v roce 1813, zůstávají v lidovém podání jako hrůzná krveprolití, ve kterých přišlo o život mnoho mužů. Nezáleží na tom, na které straně bojovali, vždy to bylo lidské neštěstí vzbuzující soucit. Vyprávění z oněch časů bývají o tom, jak válečné události zasáhly do života prostých lidí, o setkání s raněnými a mrtvými vojáky. Ovšem ani tady nechybí koření humoru, bez kterého nelze přežít.

*R. Weingärtner, Chabařovice,
litografie vydaná C. W. Medauem v Litoměřicích ve 40. letech 19. stol.*

Bitva u Chlumce v roce 1813

Humor nechybí ani lidovým písním nebo básním. Z Chabařovic pochází např. báseň „Duše z chlumecké bitvy“, kde promlouvají duše padlých vojáků, vzpomínají na bitvu, která se udála před patnácti lety. Další je „Moreauova holínka“, o smrti francouzského generála Moreaua, který zradil Napoleona a dal se na stranu spojenců. Ovšem hned v první bitvě, u Drážďan, padl. Lidové písně z Ústí nad Labem a okolí sbíral v minulém století kustod ústeckého muzea, Adolf Kirschner. Jeho kniha „Volksgesänge aus dem Aussiger Gau“ vyšla v roce 1898.

K bitvě u Chlumce se vztahuje i vyprávění o chabařovickém strašidle.

Několik týdnů po bitvě byl v lese nedaleko Chabařovic nalezen mrtvý francouzský voják. Byl na místě pohřben i se svou výstrojí. Ta se však tak líbila jednomu nádeníkovi, že v noci mrtvolu vyhrabal a ukradl oblečení i zbraně. Nedlouho potom se v okolí povídalo, že u nádeníka straší. Ten se potřeboval někomu svědit a vyprávěl svému příteli, že za ním každou noc o půlnoci přichází ten okradený francouzský voják a žádá zpět své šaty, kyrys, přilbu a zbraně, s kterými padl v poctivém boji. Vypadá prý strašlivě a výhrůžně a bude k němu chodit tak dlouho, dokud mu vše nevrátí. Když potom nádeník všechny kradené věci uložil zpět do hrobu, duch se již neukázal.

*Zázračná chabařovická černá Madona v jeskyni pod kaplí sv. Jan Křtitele,
ukradená v roce 1968*

Bitva na Běhání v roce 1426

Padlí vojáci po bitvě na Běhání byli pohřbeni pod hruškou, při cestě na Teplice. Do té doby hrušeň dávala bohatou úrodu. Poté, co pod ní byli pochováni oni vojáci, hrušeň sice každé jaro vykvetla, ale ze smutku nad zmařenými životy nenesla žádné plody.

Na paměť padlým nechaly truchlící vdovy a děti nedaleko hrušně vystavět kapličku. Stála poblíž potoka, který byl po bitvě celý krvavý. Podle pověsti byla v obci Hrbovice vysazena na úpatí bojiště lípa, rostla zde až do roku 1938. Přimo na bojišti je prohlubeň, která se nazývala „krvavá jáma“ (Blutbach) a ta, když utichla bitva, byla prý plná krve.

Bitva na Běhání byla zachycena v lidových verších českých i německých. V roce 1745 byl například v Praze nalezen text „Písně o bitvě před Ústím“. Úvodní čtyřverší zní:

*„Služit Čechům spomínati,
že jim dal pán bůh u Oustí
vítězství nad nepřátely,
když pro svou věru boj vedli,“*

Historie bitvy inspirovala např. severočeského básníka Františka Cajthamla – Liberté, Petra Bezruče, spisovatel František Josef Karas napsal velký román pro mládež „Na Běhání“, který poprvé byl vydán v roce 1925.

Zkamenělý muzikant

Kameny zvláštních tvarů nalezneme v našem okolí jen zřídka. Proto se k jejich vzniku vždy vztahovala nějaká pověst.

Na cestě z Trmic do Hrbovic se vraceli domů dva muzikanti a hádali se o vydělané peníze. Ten jeden řekl: „Ať na místě zkamením, jestli to není pravda!“ A muž zmizel. Na místě, kde stál, zůstal jen veliký kámen.

Neklidné duše

Vyprávěly se také pověsti o nešťastných duších, které bloudí světem a nemohou najít klid. Takovým duchem, navíc záudným a zlomyslným, byl tzv. Aufhocker, který své oběti skočil na záda a nechal se nosit. Takové setkání nevěstilo nic dobrého. Podobný se zjevoval i v Chabařovicích u kostela.

Lidé vyprávěli, že jim něco těžkého skočilo za krk a nemohli se toho zbavit. Nešlo to shodit ani tomu utéct. Kdo ale včas doběhl ke křížové cestě nebo uslyšel odbíjet půlnoc, byl osvobozen. Doma pak ale onemocněl a uzdravil se jedině, když devět dní nepromluvil ani slovo.

Nesmrtelný

Kolem chabařovického kostela býval dříve hřbitov. Za kostelem rostl bez, pod kterým byl pohřben mládenec, jehož tělo ani po mnoha letech nezpráchnivělo.

Pověry

Dodnes jsou živé pověry o tom, co přináší štěstí nebo smůlu, zdraví, nemoc či smrt. Na Chabařovicích například přináší štěstí vlaštovka. Tam, kde si postaví hnízdo, chrání před pohromami, bleskem a ohněm. Štěstí nás čeká, uslyšíme-li na jaře první kukačku nebo nám zkříží cestu bílý kůň. Prase, včela a pavouk nosí štěstí večer. Ráno není dobré potkat jeptišku, to jistě budeme mít celý den smůlu.

Některé na první pohled běžné věci se v lidových pověrách objevují jako znamení, která ohlašují brzkou událost. Litají-li jiskry z kamen, znamená to, že přijde návštěva. Hosty čekejte i v případě, že si kocour pečlivě čistí obličej a pohybuje přitom packou směrem k tělu. Když psi a kočky žerou trávu, bude brzy pršet. K dešti se také schyluje, když kohout zakokrhá v nezvyklou dobu, např. odpoledne, vlaštovky létají nízko nebo si kočky třou čumáčky.

Zdá-li se někomu o mrtvém, bude špatné počasí. Sen o vodě věští nemoc. Naopak radost člověka čeká po snu o všich, když ve spaní pláče nebo se mu zdá, že šlápl do díry. Ošklivý sen nesmíme tři dny nikomu vypravovat, jinak se vyplní.

Různé podobné pověry či zvěsti jsou známy také z jiných oblastí Čech. Záznamy těchto pověr z devatenáctého a z první poloviny dvacátého století jsou jedním z dokladů vzájemného prolínání české a německé kultury v Čechách.

Použitá literatura

Petr ČORNEJ, *Bitva před Ústím nad labem ve starší české a německé tradici*, in: *Problémy dějin historiografie VII.*, Praha 1999, s. 7–64.

Rudolf HÜBNER, *Die Sagen*, in: *Heimatkunde des Bezirkes Aussig. 2. Teil*, Aussig 1929.

Adolf KIRSCHNER, *Volksgesänge aus dem Aussiger Gau*, Leipa 1898.

František KUČERA, *Bitva u Ústí Na Běhání*, Ústí n. L. 1954.

Josef PEŘINA, *Literární slovník severních Čech*, Ústí n. L. 1989.

Jaroslav PROKEŠ: *Bitva na Běhání 1426*, Praha 1934.

Auf den Spuren der alten Siedler, in: *Heimatkunde des Bezirkes Aussig. 2. Teil*, Aussig 1929.

MODLITBA S VYOBRAZENÍM SOCHY SV. BARBORY V DUBICÍCH a jejich vztah k ikonografickému motivu zaopatřování loupežného rytíře Chlévce David Junek

V grafické sbírce Památníku národního písemnictví pod inv. č.: GKF 8802 (původně ve sbírce strahovských premonstrátů) se nachází dosud patrně nepublikovaný pozoruhodný tisk: dvoulist – vpravo text s modlitbou, vlevo grafický list s vyobrazením gotické sochy sv. Barbory, stojící před kostelním pilířem. Pod sochou nápisy a alianční znak Nosticů a rodný znak hraběnky ze Schönboru. V pozadí dvě gotická okna s kružbami – pravým výhled do krajiny, v levém scéna zaopatřování loupežného rytíře Chlévce. Médrytina s leptem (127x68 mm) z roku 1726 od Antonína Birkharda dle kresby V. V. Reinerera. (Signatura na desce, dole).¹

¹/Doposud patrně nepublikovaná Reinerova práce. Srovnej: Pavel PREISS, *Grafická Reimeriana*, in: *Časopis Národního muzea, Historické muz.*, t. CXXXVI – 1967,

Kostelík sv. Barbory v Dubicích, kolem r. 1910

Nápis na desce pod sochou /překlad z latiny/: Pravý obraz staré a už po několika století dobrodiními proslavené sochy sv. Barbory, panny a mučednice, která v kapli vesnice Dubice² farnosti řehlovecké, v biskupství litoměřickém, je věřícími zbožně uctívána.

Text na nápisové pásece pod znaky /překlad z latiny/: Nejjasnější paní, paní Alžbětě Kateřině, sv. říše římské hraběnce Nosticové a Rieneck, rozené hraběnce ze Schönborn Birnheim a Reichelsberg, paní v Trmicích, Dubici, Pakměřicích, Měšicích a Libochovanech. V den zhotovení v úctě věnuje Jan Tomáš Barghauer, farář řehlovecký.

s. 208–213. Pavel PREISS, *Kresby V. V. Reineru*, in: *Umění r. IX.*, 1961, s. 246–276. Pavel PREISS, *Václav Vávrovec Reiner – skici, kresby, grafika*. Výstava k 300. výr. umělcova narození, NG Praha, 1991.

2/ Dubice (okr. Ústí n. Labem) – kostel sv. Barbory postav. po r. 1579 jako protestantský, přestavěn po r. 1643. Nad hlubokým labským údolím jednolodní plochostropý kostel s polygonální zvonici nad lodí. Socha sv. Barbory na hlavním oltáři – nyní deponována – pozdně gotická z 20. let 16. stol. Kamenná kopie této sochy ze 17. stol. v nice ve štítu průčelí. /*Umělecké památky Čech*, Academia, Praha 1977, s. 333/.

Text na listu vpravo /překlad z němčiny/: Modlitba ku svaté Barboře, panně a mučednici, kterou jakýsi Chweletz/!, pro loupežnictví roku 1512 na kůl odsouzený, se denně modlil a proto bez sv. svátostí v Praze na Hradčanech nemohl zemřít. Hájek, Kronika česká, list 464.³

Pane Bože všemohoucí, prosím, ať přímluva svaté pany Barbory, mučednice tvé, vždycky mi jest ku pomoci, abych náhle neumřel, ale před dnem smrti mé abych svátostmi spasitelnými byl opatřen a přede všemi nepřáteli mými viditelnými i neviditelnými byl ohrazen a k milosti života věčného byl přiveden skrze Krista Pána našeho. Amen.

Vytištěno v Praze U Karla Františka Rosenmüllera, roku 1726.

Literární zdroje i geneze ikonografického motivu – sv. Barbora a zaopatřování loupežného rytíře Chlévce byly již publikovány obsírně.⁴ Ve stručnosti je lze shrnout následovně: Staré letopisy české uvádějí k roku 1512 v Praze na Pohofelci popravu dvou loupežných rytířů – bratrů Chlévců. Zatímco jeden zemřel okamžitě, druhý naražen na kůl přežil, v noci se s ním kůl zlámal a on se doplazil na Hradčany, kde druhý den přijal poslední zaopatření. Teprve potom zemřel a to vzbudilo velké podivení. Roku 1541 vydává Václav Hájek Kroniku českou a ve svém textu pokládá základy legendy tím, že do příběhu vnáší každodenní modlitbu rytíře k sv. Barboře, která pak jako patronka dobré smrti nedopustila, aby Chlévec zemřel bez posledního zaopatření. Hájkova kronika byla přeložena do němčiny, latinsky byl příběh zpracován Chanovským, Crugeriem a Hammerschmiedem, česky pak Beckovským a řadou svatobarborských tisků legendistického charakteru.⁵

3/ Text modlitby a spojitost celého příběhu se sv. Barbarou se poprvé objevuje v Hájkově Kronice české. Zajímavé je, že německá modlitba byla přeložena z českého vydání (1541 – Praha) – jak dokládá paginace – a nebyla převzata z německých vydání (1596 – Praha, 1698 a 1718 v Norimberku). Znění Hájkovy modlitby ke sv. Barboře za šťastnou hodinu smrti je pak po čtyři století šířeno množstvím tisků (často už bez upomínky na Chlévce) a poslední zjištěné vydání je ještě z roku 1869 z Litomyšle /Muzeum Polička E – kt 808/.

4/ Pavel PREISS – Zdeněk BOUŠE, *Příběhy kaple sv. Barbory na Hradčanech*, in: *Staletá Praha V*, 1971, s. 188–198. Těž David JUNEK, *Český ikonografický motiv – sv. Barbora s příběhem zaopatřování loupežného rytíře Chlévce*, strojopis. 1992.

5/ Albrecht CHANOVSKÝ, *Vestigium Boemiae Piaae*, Praha 1659. Georgius CRUGERIUS, *Sacerimae Memoriae . . .*, Litomyšl 1669. Jan František BECKOVSKÝ, *Poselkyně starých příběhův . . .*, Praha 1700. Florian HAMMERSCHMIED, *Prodromus gloriae Pragensis*, Praha 1723. další viz JUNEK, l. c.

Ve výtvarném umění se tento ikonografický motiv objevil poprvé před r. 1659 v cyklu tří obrazů v kostele sv. Benedikta na Hradčanech a ve zcela nové podobě pak v Reinerově fresce v drobné svatobarborské kapličky na Pohofelci⁶ roku 1725. Dle tohoto výjevu vznikla vzápětí mědirytina Antonína Birkharda.⁷ A již v roce 1726 vzniká Birkhardova rytina sochy sv. Barbory v Dubicích. Téma se začíná rychle šířit a je doloženo v grafice, rozměrných oltářních obrazech, freskách a dokonce i plastice.⁸

Na grafickém listu se sochou sv. Barbory v Dubicích je v průhledu levého okna v popředí redukovaný výjev zaopatřování Chlévce z Reinerovy fresky, a to v popředí kněz se dvěma ministranty jak podává hostii ležícímu Chlévci, v pozadí na horizontu odsouzenec naražený na kůl, druhý kůl zlomen.

Nosticové, kteří měli na Malé Straně svůj palác, se patrně účastnili slavnostního svěcení svatobarborské kapličky na Pohofelci, jež byla vystavěna nákladem hraběte Kinského. Ke vzniku grafického listu s modlitbou mohou existovat dva důvody, buď se jedná o děkovný dvoulist faráře vrchnosti – to ovšem překvapuje rychlost převzetí čerstvého pražského ikonografického motivu a kontakt s V. V. Reinerem, nebo může jít o reprezentační záležitost hraběnky Nosticové (v reakci na počín hraběte Kinského), v tom případě je ovšem fehlovický farář pouze zástěrkou.

Vztažení sochy k příběhu rytíře Chlévce jednoznačně ukazuje úctu k sv. Barboře jako patronce dobré smrti (patronát nad horníky je tedy druhořadý).

Závěrem lze tedy shrnout, že uváděný dvoulist je zajímavý z několika důvodů – jde o dosud nepublikovanou práci V. V. Reinera a A. Birkharda, jde o doklad úcty k soše sv. Barbory v Dubicích (zřejmě i poutní aktivita) a jednoznačně je tímto kostel i socha sv. Barbory ve vazbě na patronát dobré smrti, což dokládá užitý pražský příběh loupežného rytíře Chlévce.

6/ Zdroj kompozice podrobně popsán PREISS–BOUŠE, 1. c.

7/ Reprodukováno PREISS–BOUŠE, 1. c. PREISS, 1991, 1. c.

8/ Z nejbližších lokalit Žandov, Roudnice nad Labem, Cítoliby, z odlehlejších např. Polička. Blíže viz PREISS–BOUŠE, 1. c., JUNEK 1. c.

V Ý S T A V Y

Sedm tváří Růženy Petrákové

Ve dnech od 25. ledna do 11. března 2000 se v Muzeu města Ústí nad Labem konala výstava z díla ústecké výtvarnice Růženy Petrákové. Autorka se zde představila vyspělou kolekcí plastik, keramiky, kreseb a maleb. Zatímco u kreseb a maleb dominovaly motivy zaměřené především na krajinu Českého středohoří, plastika se soustředila na motivy portrétní. Zajímavou protivaňu k nim tvořila portrétní díla v kresbě a v malbě, především některé alegorie a křesťanské motivy. Konečně také jedna z plastik Růženy Petrákové zdobí klášterní zahradu u kostela sv. Vojtěcha v Ústí nad Labem. Z malířských technik byla bohatě zastoupena kresba tuší a uhlím, dále to byl především akvarel nebo oblíbený pastel. Jemně modelované plastiky byly z hořického pískovce.

Růžena Petráková se narodila 11. února 1944 v Harzgerode v Německu. Výtvarnému umění se věnuje již od mládí,

Z výstavy Růženy Petrákové v Muzeu města Ústí nad Labem

kdy její soukromé studium vedl sochař Jaroslav Doubravský. V letech 1975 až 1993 navštěvovala ateliér Domu kultury v Ústí nad Labem, kde studovala kresbu a malbu u Ladislava Lapáčka a Dana Richtera a sochařství u Rudolfa Wölfla. V letech 1980 až 1982 absolvovala Lidovou konzervatoř v Ústí nad Labem. V roce 1993 absolvovala keramický kurz ve studiu v Kohoutově u Hradce Králové, v letech 1993 až 1994 vedl její studium malby Pavel Berger. Od roku 1993 se každoročně účastní týdenních sochařských sympózií, nejdříve v Martiněvsi a poté v Doksaněch pod vedením sochaře Františka Bála z Plzně. Od roku 1986 byla členkou Severočeského klubu výtvarníků při Krajském kulturním

středisku v Ústí nad Labem, které pořádalo pravidelná umělecká soustředění a přednášky. Zde ji zaujali především Prof. PhDr. Jaroslav Brožek a akademický malíř Karel Sopko. Od roku 1995 je členkou Sdružení severočeských výtvarníků „SPOLU“, jehož akcí se pravidelně účastní.

Civilním zaměstnáním je Růžena Petráková zdravotní sestrou, naposledy pracovala v Domově důchodců na Severní Terasě v Ústí nad Labem, kde vedla arto-terapii a výtvarný kroužek. V současné době vede každé pondělí keramický kroužek v Domě dětí a mládeže v Ústí nad Labem. Pravidelně se účastní skupinových výstav sdružení „SPOLU“, její díla jsou zastoupena v Muzeu města Ústí nad Labem a v soukromých sbírkách u nás i v zahraničí.

Samostatné výstavy:

1982 *Galerie Na terase Ústí nad Labem*

1984 *Galerie Na terase Ústí nad Labem*

1993 *Podnikatelský klub Ústí nad Labem*

1996 *Galerie V + W Teplice*

1998 *Domov důchodců Na Severní Terasě v Ústí nad Labem*

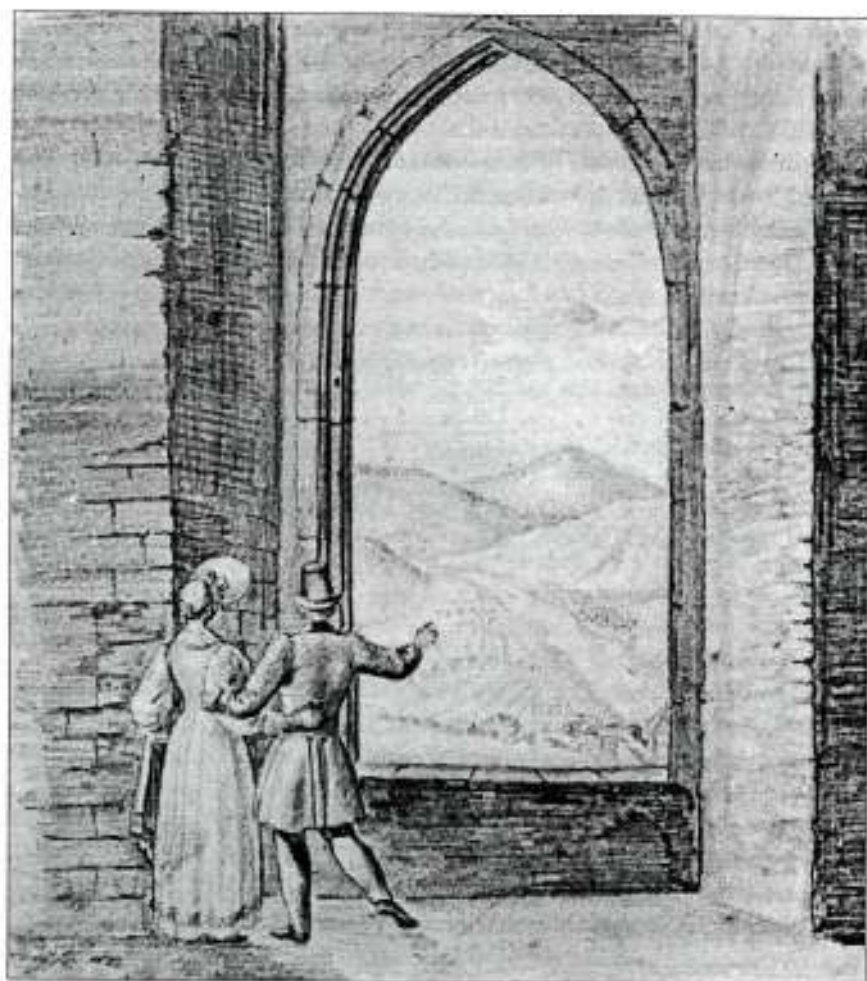
2000 *Muzeum města Ústí nad Labem*

Václav Houfek

Kresby Joachima Preysse

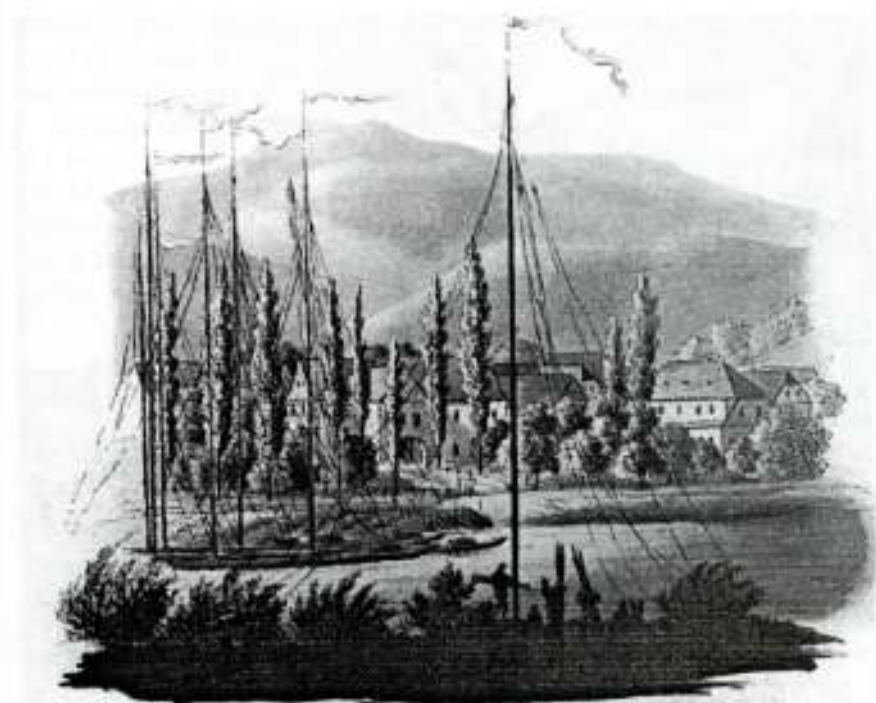
Výstava 140 kreseb Joachima Preysse ze sbírek Muzea města Ústí nad Labem představuje jedinečné dokumenty historické podoby krajiny dnešního Ústecka, Děčína, Litoměřicka a Teplicka ve třicátých letech 19. století. V době, kdy se teprve rodila současná průmyslová tvář tohoto kraje. Ústí nad Labem je zde zastoupeno například jedinečnými pohledy na Teplickou a Hrnčířskou bránu, kostel sv. Materny nebo starý Bílinský most. Nechybí samozřejmě pohledy na hrad Střekov, ale více zajímavé jsou tři vzácné kresby hradu Blansko, který nemá zachováno zdaleka tolik ikonografických dokladů jako populární Střekov. Velice kvalitní jsou například lavírované kresby Mojžíše, Velkého Března, Povrlů nebo hradu Vrabince. Celkem jsou zastoupeny desítky lokalit od Oseku a Křemýže, přes Děčín, Verneřice, Benešov nad Ploučnicí, Lovosice, Budyni nad Ohří zpět údolím Labe k Ústí nad Labem. Zvláštní zájem vzbuzují především kresby hradů Českého středohoří, vedle již zmiňovaných také Opárno, Skalka nebo zmizelý Wessenstein.

Kněz Joachim Preyss se narodil v roce 1791 v Benešově nad Ploučnicí v rodině pekaře Franze Preysse. Od roku 1820 působil jako kaplan v Arnolticích. V roce 1836 se stal lokalistou ve Hřensku. Zde působil až do své smrti v roce 1869, kdy podlehl následkům zranění, utrpěných při pádu do Edmundovy soutěsky.

Joachim Preyss, Pohled z hradu Střekova do labského údolí, 1833

On sám pravděpodobně neměl žádné malířské školení, ale měl bezesporu velký talent a smysl pro detail. Na svých cestách po Českém středohoří, Krušných horách a podkrušnohoří, stejně tak jako při poutích Českosaským Švýcarskem zachytil na stovkách kreseb tužkou či lavírovaných kresbách tvář krajiny i měst, tehdejší podobu významných pamětihodností i novostaveb prvních továren. Jeho dílo je ojedinělým obrazovým dokumentem své doby.

Joachim Preyss, Povrly, nedatorováno

Muzeum města Ústí nad Labem má ve svých sbírkách celkem 198 kreseb Joachima Preysse. Tuto kolekci se podařilo získat převodem ze sbírek Národní galerie v Praze v roce 1986 tehdejšímu kurátorovi uměleckých sbírek ústeckého muzea PhDr. Karlu Královi. Jak napovídají signatury a razítka, předchozí umístění sbírky bylo v Národním muzeu v Praze, kdy ji získala Národní galerie mi není známo. Asi desítku kreseb si Národní galerie ve svých sbírkách ponechala. Známý jsou také například kresby Joachima Preysse ze sbírek Památníku národního písemnictví v Praze, ale je jisté, že desítky nebo stovky dalších kreseb jsou rozptýleny po mnoha veřejných a soukromých sbírkách. Pravděpodobně vůbec poprvé bylo dílo Joachima Preysse vystaveno v severozápadních Čechách v roce 1981 v Duchcově a alespoň část díla Joachima Preysse z ústecké sbírky představena veřejnosti v roce 1999 na výstavě „Veduty Českosaského Švýcarska“, kterou pořádalo Okresní muzeum Děčín. Současná výstava v Muzeu města Ústí nad Labem je první významnější výstavou díla Joachima Preysse v Ústí nad Labem.

Joachim Preyss, Mariánská skála, 1833

Literatura:

Karel KRÁL, *Severočeské veduty*, Ústí n. L. 1987.

Nataša STEINOVÁ, *Veduty Českosaského Švýcarska*, Děčín 1999.

Jan NĚMEC– Jiří PEŠTA, *Putování a cestovní deníky J. N. Willomitze (1839–1846)*, in: *Děčínské vlastivědné zprávy*, ročník VIII, číslo 2/1998, s. 3– 15.

Václav Houfek

Šluknovské Letnice 1999

5. a 6. července loňského roku proběhl 2. ročník „Šluknovských letnic“. Tuto akci pořádal Městský úřad ve Šluknově ve spolupráci s různými institucemi a jednotlivci na záchranu místního renesančního zámku. Letnic se zúčastnilo i Muzeum města Ústí nad Labem, které zde prezentovalo kopie gotických a renesančních kamnových kachlů. Zároveň byla pro tuto příležitost vytvořena skládačka s informacemi o kachlích z muzejních sbírek. Součástí letnic byl též koncert, na jehož programu se muzejní pracovníci také podíleli.

Kopie kachlů byly nainstalovány ve dvou místnostech prvního patra po oba výstavní dny. Návštěvníci si je mohli prohlédnout vždy od 9. 00 do 17. 00 hod a po skončení výstavy zakoupit. Kromě muzejních exponátů si návštěvníci mohli prohlédnout předměty z keramiky jak od profesionálních keramiků tak od dětí ze Zvláštní školy na Střekově, které pracují pod vedením Yvonne Lobos

Chládkové, dále diplomové práce studentů Institutu výtvarné kultury v Ústí nad Labem, umělecké fotografie, kresby dětí ze Šluknova, mohli si vyzkoušet malování na hedvábí aj.

Letos proběhl 3. ročník „Šluknovských letnic“ ve stejném termínu. Muzeum se zde opět prezentovalo především kopiemi kamenných kachlů. Novinkou byla tzv. dílna, kde si zájemci z řad návštěvníků mohli výrobu kamenného kachle vyzkoušet jak ze sádry tak z hlíny. Muzejní pracovníci se opět podíleli na organizování koncertu ve šluknovském kostele, jehož výtěžek bude věnován na opravu varhan.

Hana Jirková

Římsový kachel se lvem ze sbírek Muzea města Ústí nad Labem

Gotické a renesanční kachle pro Šluknovské letnice

Kachlová kamna se od konce 14. století začínají užívat pro vytápění obytných prostor nejprve v církevním a hradním prostředí. Brzy se rozšiřují i do městského prostředí, kde postupně nahrazují vytápění krby, což vedlo ke zlepšení podmínek ve vytápěných místnostech, odstranění kouře, prachu, nebezpečí požáru. V průběhu 15. století se kachlová kamna stávají výraznou dominantou měšťanského interiéru.

Základ kamen tvořil zděný podstavec, na kterém pak bylo z jednotlivých kachlů postaveno vlastní těleso kamen, která měla v horní části odtah kouře do komína. Obsluha kamen byla prováděna pomocí topného kanálku mimo vytápěný

Zámek ve Šluknově

prostor, (z chodby nebo zvláštní komory). Nejstarším typem byly hrncové kachle, které se zasazovaly do kamen dnem dovnitř a převážně čtvercově ústí směrovalo do místnosti. Pokročilejší typ pak tvořily komorové (reliéfní) kachle, jejichž čelní vyhřívací deska směrovala do místnosti a komora s vyhřevným otvorem do topeniště. Zdobené čelní vyhřívací desky patřily svým umělecko-femeslným provedením k dekorativním prvkům kamen. Na českých gotických kachlích se objevuje velké množství nejrůznějších námětů, ze kterých v této době převládají motivy s biblickou tematikou, dále pak byly zobrazovány scény ze života lidí, rytířské a lovecké scény, heraldické znaky, rostlinné a geometrické motivy, které vycházejí z architektury. V renesančním období se pak snížením komor

a zvětšením výhřevného otvoru ještě zvyšuje výhřevnost kamen. Mění se výzdobné motivy na kachlích, biblická tematika je spíše nahrazována portréty svatých, panovníků, heraldickými figurami a od konce 16. století se často objevuje stylizovaná rostlinná a geometrická výzdoba, která na kamnech vytváří tapetové vzory.

Kopie reliéfních desek kachlů, vystavené na šluknovském zámku, byly zhotoveny podle originálů, které se nacházejí ve sbírkách Muzea města Ústí n. L. a byly nalezeny při záchranných výzkumech v Ústí n. L.

Marta Cerková

Z P R Á V Y

Druhá valná hromada Společnosti pro dějiny Němců v Čechách

Jiří Rak, Alena Míšková a Hana Slavičková na zasedání valné hromady

Dne 12. dubna 2000 se v Muzeu města Ústí nad Labem konala rádná valná hromada Společnosti pro dějiny Němců v Čechách. Tato společnost byla založena v loňském roce v Ústí nad Labem. Valná hromada vzala na vědomí zprávu o činnosti Společnosti pro dějiny Němců v Čechách a o dosavadní práci výboru a kontrolní komise společnosti. Ve zprávách bylo konstatováno, že společnost je právně a organizačně ustavena registrací stanov na Ministerstvu vnitra ČR a přidělením IČO: 70226512, sjednány jsou dohody o spolupráci společnosti s Muzeem města Ústí nad Labem a s Ústavem slovansko-germánských studií UJEP Ústí nad Labem. Za rok 1999 nebyla společnost žádný majetek, ani nevybírala členské příspěvky.

Valná hromada zvolila výbor Společnosti pro dějiny Němců v Čechách, kde se předsedkyní stala PhDr. Kristina Kaiserová,

CSc. z Ústavu slovansko-germánských studií UJEP Ústí nad Labem a místopředseda se stal PhDr. Jiří Rak z Univerzity Karlovy v Praze.

Na základě jednání o plánu práce společnosti a následné diskusi se společnost rozhodla vydávat spolkový časopis „Zprávy Společnosti pro dějiny Němců v Čechách“ a připravit odborné kolokvium s tématem „Německá barokní kultura v Čechách a její interpretace do poloviny 20. století“ v termínu 26. – 27. 4. 2001. Společnost pro dějiny Němců v Čechách je vědeckou historickou společností, která si klade v současné době za cíl především heuristická bádání a koordinaci odborné práce v oblastech výzkumů dějin Němců v Čechách a v oblasti česko-německých vztahů. Z tohoto důvodu se Společnost pro dějiny Němců v Čechách spolupodílela na uspořádání mezinárodního studentského kolokvia „Reflexion über das Jahr 1945“, které ve dnech 13. a 14. dubna 2000 v Muzeu města Ústí nad Labem navázalo na jednání valné hromady.

Helena Houfková

Ústecká muzejní a vlastivědná společnost

V roce 1999 se v Ústí nad Labem ustavil přípravný výbor Ústecké muzejní a vlastivědné společnosti ve složení PhDr. Vladimír Kaiser, Mgr. Tomáš Wiesner a Martin Krsek. Tento výbor ve spolupráci s dalšími členy přípravné skupiny připravil návrh stanov a zajistil řádnou registraci Ústecké muzejní a vlastivědné společnosti jako občanského sdružení u Ministerstva vnitra České republiky.

Tak v roce 1999 zahájila svou činnost Ústecká muzejní a vlastivědná společnost v Ústí nad Labem. Toto občanské sdružení vzniklo s úmyslem navázat na bohaté tradice ústecké vlastivědy, které mají své počátky v 19. století. Například Přírodovědný spolek vznikl v Ústí nad Labem již v roce 1876, první Muzejní společnost zde byla založena v roce 1901. V letech první republiky zde působila řada vlastivědných spolků a institucí, které svou činností významně přispěly k poznání kulturního dědictví a přírody Ústecka. Jejich práce je dodnes přístupná v řadě publikací, z nichž nejznámější je časopis „Beiträge zur Heimatkunde des Aussig -Karbitzer Bezirkes“ (Příspěvky k vlastivědě Ústecko-Chabařovického okresu), který vycházel čtvrtletně v letech 1921 až 1938. Vrcholem tehdejší vlastivědné práce pak byla „Aussiger Heimatkunde“ (Ústecká vlastivěda), která v osmi svazcích na více než 1100 stránkách podrobně zmapovala ústecký okres jak po stránce přírodovědné, tak i historické.

Ústecká muzejní a vlastivědná společnost se chce věnovat projektům vydávání vlastivědných publikací, ať již samostatně nebo ve spolupráci s ústeckým

muzeem nebo archivem. V současné době se podílí na vydávání časopisu „Příspěvky k ústecké vlastivědě“, ve spolupráci s Muzeem města Ústí nad Labem pořádá přednášky k tématům z dějin a přírody Ústecka.

Vlastní aktivity společnosti jsou rozděleny do tří sekcí – historické, geologické a zoologické. Na své první valné hromadě dne 26. ledna 2000 zvolili členové první řádný výbor Ústecké muzejní a vlastivědné společnosti ve složení: Mgr. Václav Houfek (předseda), Petr Špaček (místopředseda), Martin Krsek (jednatel) a Václava Vysokého a RNDr. Vladimíra Cajze jako další členy výboru.

Světlana Zvěřinová

Městanská škola, dnes muzeum, v době před postavením divadla

Zahájení rekonstrukce budovy muzea v Ústí nad Labem

Dne 9. září 1999 projednávala na svém řádném zasedání Rada města Ústí nad Labem koncepci dalšího využití objektu č. p. 1000, který je ve správě Muzea města Ústí nad Labem. Důvodem předložení uvedené koncepce bylo ukončení činnosti České pošty s. p. v budově muzea, kde tato byla dosud největším podnájemníkem.

Rada města rozhodovala mezi třemi základními variantami; 1. oddělením části objektu od muzea a jeho prodejem, 2. pokračováním v pronajímání volných prostor a za 3. vznikem kulturního centra spojeného s rozšířením činnosti Muzea města Ústí nad Labem. Jestliže v prvních dvou variantách se dal alespoň výhledově očekávat bezprostřední zisk do městské pokladny, pak náklady na třetí variantu se nyní odhadují na několik desítek milionů korun. Rada města Ústí nad Labem se nakonec rozhodla pro třetí variantu, kterou předložilo vedení Muzea města Ústí nad Labem. Představitelé města Ústí nad Labem tak vyjádřili svou vůli dále rozvíjet Muzeum města Ústí nad Labem jako významné regionální kulturní centrum.

Zastupitelstvo města Ústí nad Labem souhlasilo dne 30. března 2000 s navrženým rozpočtem města Ústí nad Labem. V tomto rozpočtu došlo k posílení příspěvku města do rozpočtu Muzea města Ústí nad Labem na rok 2000 o část nových nákladů, které vznikly ukončením pravidelného příjmu z pronájmu a následnou nutností zajistit správu těchto nově získaných prostor. Vlastní rekonstrukcí jsou pověřeny přímo příslušné odbory ústeckého magistrátu, které jsou také pověřeny přípravou projektové dokumentace, zajištěním finančního zabezpečení rekonstrukce, budou realizovat výběrová řízení na dodavatele atd. .

V současné době se ještě nedá přesně říci, jak dlouho rekonstrukce potrvá. Vzhledem k charakteru památkově chráněného objektu muzea se ale bude muset počítat s několika roky, do kterých bude rekonstrukce rozložena. Po jejím skončení se ústecké muzeum svým významem a kvalitou objektu, ve kterém sídlí, bude rovnat obdobným velkým regionálním muzeím u nás, jako jsou například muzea v Plzni, Liberci, Českých Budějovicích nebo v Opavě.

Václav Houfek

Minerály Českého středohoří

Pracovníci Muzea města Ústí nad Labem a Geologického ústavu AVČR zahájili v loňském roce práce na projektu Minerály Českého středohoří (RK99P03OMG035) podporovaném Ministerstvem kultury ČR. Projekt je zaměřen na studium minerálů v oblasti Českého středohoří moderními analytickými metodami (rentgenová spektrometrie / EPMA, RTG difrakce /, infračervená spektrometrie, termická analýza, aj. Studiu budou podrobeny jak horninotvorné minerály vulkanitů, tak postmagmatické dutinové a trhlinové minerály. K analýzám budou sloužit vzorky z historických sběrů uložené v Muzeu města Ústí nad Labem a vzorky aktuálně odebrané v terénu.

Projekt je plánován na dobu tří let. V prvním roce projektu (1999) byla zpracovávána světově proslulá lokalita Mariánská hora u Ústí nad Labem. Tato lokalita je v Muzeu města Ústí nad Labem dokumentována rozsáhlou kolekcí minerálů (550 vzorků), které byly odebírány již od konce minulého století. Proběhlo detailní mineralogické studium doplněné vyhotovením podrobné geologické mapy a profilů, včetně nových strukturních měření, dále byla zkoumána geochemie a petrografie horniny. Výstupem bude monografická publikace v I. polovině roku 2000.

V druhém roce projektu budou zpracovávány další významné lokality (Řepčice, Dolní Zálezly, Krásné Březno, Radejčín, Rytina, Velké Březno, Veselí apod.) podložené v mineralogické sbírce Muzea města Ústí nad Labem dostatečným množstvím vzorků. Výběr bude upřesněn po prvním roce studia.

V třetím roce projektu budou studiu podrobeny především nezeolitové lokality (Roztoky, Paškapole, Sulestice, Lukov, Zubrnice apod.), které budou opět upřesněny v průběhu předchozího studia.

Výsledky tohoto tříletého projektu budou tvořit podklad pro vydání souborné publikace *Minerály Českého středohoří II. (1934 – 2002)*, která naváže na knihu profesora J. E. Hibsche „*Minerale des Böhmischen Mittelgebirge*“, která byla vydána již v roce 1934.

Tomáš Wiesner

Kolokvium o Ferdinandu Peroutkovi

Ve spolupráci Muzea města Ústí nad Labem a Katedry historie Pedagogické fakulty UJEP Ústí nad Labem se dne 9. prosince 1999 konalo v Muzeu města Ústí nad Labem studentské kolokvium „Ferdinand Peroutka, novinář, politický komentátor, spisovatel a historik“. Kolokviu předsedal Mgr. Jaroslav Rokoský z Katedry historie Pedagogické fakulty UJEP Ústí nad Labem, účastnili se dále Slávka Peroutková (vdova po F. Peroutkovi) a Pavel Kosatík, autor připravované monografie o F. Peroutkovi.

V přednesených referátech se autoři soustředili především na třicátá a čtyřicátá léta v životě Ferdinanda Peroutky. Alena Luxová se věnovala vztahům F. Peroutky a K. Čapka, Ondřej Kůs se věnoval literární tvorbě F. Peroutky, Hana Kursová se soustředila na časopis *Přítomnost* v období hospodářské krize. Politickým názorům F. Peroutky na krajní levicová a pravicová politická hnutí v letech 1933-1938 se věnoval David Sutr. Předválečným názorům F. Peroutky na židovskou otázku nebo na perspektivy války a míru se věnovali Hana Jeřábková a Michal Kašpar. Osudům a názorům F. Peroutky po roce 1945 byly věnovány dva poslední referáty Lenky Hejkrlikové a Věry Horákové. Celkem vyzněly přednesené

příspěvky velice sympaticky a jsou dokladem kvality zájmu současných studentů o moderní české dějiny.

Doprovodnou akcí jednání byla výstava materiálů věnovaných Ferdinandu Peroutkovi. Kolokvium bylo zakončeno besedou účastníků se Slávkou Peroutkovou a Pavlem Kosatíkem.

Václav Houfek

Wehlenský seminář 2000

Ve dnech 11. a 12. března 2000 se konal v městečku Wehlen nedaleko Drážďan mezinárodní seminář pořádaný německou nadací Friedricha Eberta „Sociální demokracie v česko-německých rozhovorech“. Tohoto již tradičního setkání se účastnilo více než tři desítky zájemců z Česka a ze Saska.

Seminář moderoval pracovník drážďanské pobočky nadace Friedricha Eberta Christoph Wielepp. První den semináře byl věnován pouze historickým příspěvkům. Obecným otázkám česko-německých vztahů v 19. a ve 20. století do roku 1938, včetně vzájemných styků sociálně demokratického hnutí obou zemí, se obšírně věnoval drážďanský historik Wolfgang Marschner. Následoval příspěvek Miloslava Draxla z Ústí nad Labem, ten se podrobně věnoval česko-německému táboru lidu, který se konal před sto třiceti lety na Ještědu u Liberce. Ústecký historik Václav Houfek se na vývoji sociálně demokratického hnutí v Ústí nad Labem od konce 19. století do roku 1938 pokusil ukázat na různé okruhy spolupráce české a německé sociální demokracie. Ústecký novinář a publicista Pavel Koukal se věnoval sociálně demokratickému exilu ze severních Čech do Saska v období pronásledování v osmdesátých letech 19. století. Příspěvek historika Mika Schmeitznera z drážďanského institutu Hanny Arendtové byl zaměřen na česko-saské hospodářské vztahy do roku 1938. Posledním příspěvkem prvního dne bylo vystoupení Jaroslava Bláhy ze Stráže nad Nisou k osobnosti Ferdinanda Schwarze.

Druhý den zahájili Miloslav Draxl a Klaus Fiedler z Pirny, kteří se věnovali obnovení sociální demokracie v Sasku a v Česku a jejich vzájemným vztahům od roku 1989 do současnosti. O různých možnostech spolupráce v kultuře, vzdělání a v hospodářství v současnosti přednášeli představitelé saské a české sociální demokracie, např.: předsedkyně ústeckého krajského výboru ČSSD MUDr. Marie Součková, poslanec Martin Štárec nebo předseda poslaneckého klubu německé sociální demokracie v saském zemském sněmu Peter Adler.

Zmíněný seminář byl jednou z řady společných aktivit severočeských a saských sociálních demokratů v posledních více než deseti letech. Společnou rukou

k nim přispívali především Klaus Fiedler a Miloslav Draxl. Právě takováto úroveň kontaktů je důležitá pro další rozvoj Ústecka, kdy by se měli pravidelně setkávat představitelé všech zájmových skupin, politických stran, církví či občanských sdružení, aby postupně vytvářeli hustou síť vztahů, které později mohou pomoci k hlubšímu vzájemnému poznání a tím také k dalšímu rozvoji našich zemí.

Světлана Zvěřinová

Životní jubileum Františka Ledvinky

PhDr. František Ledvinka se narodil dne 11. května 1940 v Bratislavě. Do ústeckého muzea nastoupil 1. září 1972 a pracoval zde až do 31. prosince 1993. Po většinu této doby byl ředitelem, tehdy ještě Okresního vlastivědného muzea Ústí nad Labem. Zároveň se věnoval své odborné specializaci – etnografii, kterou spolu s dějinami umění studoval na filosofické fakultě Univerzity Karlovy.

Jako ředitel ústeckého muzea se věnoval řešení řady organizačních úkolů, spojených se zajištěním chodu muzea. Byly to především stálé práce na rekonstrukci zámku v Trmicích, kde mělo muzeum své sídlo, a také úkoly spojené s budováním nových stálých historických expozic ve druhé polovině sedmdesátých let. Zde je nutné připomenout, že od roku 1966 bylo ústecké muzeum pro veřejnost uzavřeno z důvodu havarijního stavu zámku v Trmicích. Z mnoha různých variant řešení se nakonec prosadila oprava trmického zámku a zároveň pronájem výstavních prostor v bývalé školní budově vedle divadla. Tato situace trvala až do počátku let devadesátých.

Obrovské množství organizační práce s neustálým přesouváním sbírek z různých dočasných depozitářů bylo velkou zátěží. Přesto se PhDr. Františku Ledvinkovi podařilo postupně prosazovat také personální a technické rozšíření ústeckého muzea. Byla vybudována vlastní fotolaboratoř a konzervátorská dílna, bylo vytvořeno základní organizační schéma ústeckého muzea, které se člení na tři základní oddělení: archeologické, historické a přírodovědné. Zároveň se systematická práce věnovala budování sbírkové evidence a dokumentace.

Vlastní odborné zaměření PhDr. Františka Ledvinky na etnografii a jeho práce jako okresního konzervátora památkové péče ho přivedly k projektu zachrany památek lidové architektury Českého středohoří. Výsledkem rozsáhlé dokumentační práce byly například publikace o zaniklých obcích Tuchomyšli nebo Vyklicích.

Sedmdesátá léta byla smutným obdobím nejrozsáhlejší likvidace kulturního dědictví v severozápadních Čechách v dějinách. O to záslužnější je pak usilovná práce PhDr. Františka Ledvinky na záchraně alespoň malé části památek lidové

Václav Ledvinka (uprostřed) při otevření zubnického skanzenu v roce 1988

architektury. V Zubrnících bylo na počátku nutné zastavit již probíhající demolicí objektů lidové architektury a dosáhnout zrušení demoličního výměru na barokní kostel sv. Maří Magdaleny. Toho se podařilo dosáhnout tehdy s tím, že v těchto objektech mohou být některé z nouzových depozitářů muzea. Později se podařilo vytvořit projekt areálu lidové architektury Českého středohoří, včetně snahy zachovat provoz na místní železnici. Tato myšlenka ale ve své době neměla na oficiálních místech příliš zastání a tak se většinou pracovalo s prostředky, které někde „zbyly“. Od poloviny sedmdesátých let se tak začal rodit zatím jediný areál tohoto typu v severozápadních Čechách. Veřejnosti byl zpřístupněn v roce 1988.

V roce 1993 došlo k jednání města Ústí nad Labem s Ministerstvem kultury České republiky o další podobě především finančního zabezpečení provozu a rozvoje areálu lidové architektury v Zubrnících. Na základě společné dohody se od Muzea města Ústí nad Labem oddělila organizační část Zubrníc a s ní spojené etnografické sbírky. Bylo vytvořeno Muzeum lidové architektury v Zubrnících, které zřizuje Památkový ústav Ústí nad Labem. Zde se stal PhDr. František Ledvinka ředitelem od 1. 1. 1994.

Jako ředitel Muzea lidové architektury v Zubrnících se PhDr. František Ledvinka stará nejen o standardní provoz této instituce, ale také o zajišťování různých veřejných akcí pro návštěvníky, jako jsou například populární zubrnické jarmarky. Stále pokračuje spolupráce s Muzeem města Ústí nad Labem v řadě různých oblastí společného zájmu. S erudicí zkušeného muzejníka a se zarputilostí sobě vlastní tak PhDr. František Ledvinka dále pokračuje ve svém díle, k čemuž mu nejen já, ale i všichni ostatní kolegové, přejeme hodně zdraví a úspěchů.

Václav Houfek

L I T E R A T U R A

Kniha o ústeckých orchidejích

Okresní úřad Ústí nad Labem v roce 1997 vydal monografii Petra Pekárka „Orchideje Ústecka“. Pro tisk ji z pozůstalosti autora připravil Doc. RNDr. Karel Kubát, CSc. z Pedagogické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. Petr Pekárek se řadu let zabýval nejen průzkumem výskytu orchidejí na Ústecku, ale příležitostně i v dalších regionech bývalého Československa.

V první části monografie jsou shrnuty výsledky mapování výskytu orchidejí na Ústecku a v nejbližším okolí. Z výsledků vyplývá podstatný úbytek druhů orchidejí, kdy se z původních 26 známých druhů orchidejí v současnosti na Ústecku vyskytuje pouze 10 druhů. Na úbytku se významně podepsala nejen průmyslová a důlní činnost, ale především zemědělská velkovýroba a meliorace. U každého zaznamenaného druhu jsou uvedeny lokality a doba, kdy byly zjištěny, stejně jako přehledné mapky okresu Ústí nad Labem s vyznačenými lokalitami. V dalších kapitolách jsou zaznamenány autorovy nálezy orchidejí v jiných regionech České nebo Slovenské republiky. V barevné příloze jsou publikovány fotografie orchidejí, jejichž autorem je také Petr Pekárek.

Uvedená publikace je vynikajícím příspěvkem pro poznání přírody našeho regionu. Vedle dalších systematických monografií věnovaných především živé přírodě Ústecka, vydaných v posledních letech, se jedná o další prezentaci výsledků mnohaleté systematické práce, která jediná vede k vytvoření kvalitních vědeckých studií. Takové knihy, jako jsou „Orchideje Ústecka“ Petra Pekárka, se mohou stát vzorem pro podobné publikace v jiných oblastech České republiky.

Václav Houfek

Zapomenuté ústecké mosty

V roce 1999 vydalo pražské nakladatelství Libri Encyklopedii mostů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Dušana Josefa. Nakladatelství Libri je jinak poměrně renomovaným vydavatelem obdobných specializovaných encyklopedií a příruček, takže se vždy dá očekávat solidní výsledek jejich práce. Ostatně již samotný námet uváděné publikace je objevný a záslužný.

Vlastní práce je rozdělena do několika částí. V úvodních textech je charakterizován jak účel vydání encyklopedie mostů, tak především stručný historický vývoj mostních staveb a jejich třídění. Za nimi následuje takřka čtyři sta stran textu s více než osmi sty hesly o vybraných mostních stavbách současných a zaniklých. Rada hesel je zpracována poměrně nerovnoměrně, není příliš zřejmé, zda hlediskem výběru byla nějaká objektivní hodnocení významu staveb, či zda se spíše jedná o poměrně náhodný soubor informací, který je ilustrován častými obrazovými přílohami. Za heslovou částí následují tři tabulky rekordních železničních mostů dle oficiálních údajů Českých drah a záslužný slovníček odborných výrazů. Po třech nepříliš přehledných mapkách následuje doslov Vladimíra Tvrzníka, který se opět věnuje dějinám a metodám mostního stavitelství.

Můj zájem se samozřejmě soustředil na Ústecko. Bohužel, zde se ukázaly slabiny této práce. Z okresu Ústí nad Labem jsou v encyklopedii zachyceny pouze tři mosty: barokní most ve Stadicích, zaniklý kombinovaný labský most z roku 1874 a Mariánský most. Stadický most je jen zmíněn a zmateně jsou podány informace o kombinovaném labském mostu. V tomto případě není například uvedeno ani přibližné datum jeho zániku a opravdu nikdy po něm nevedlo spojení z Lysé nad Labem do Střekova. Jediným reprezentativním ústeckým mostem je v encyklopedii pouze Mariánský most. Každý Ústečan se podiví, že chybí především další dva labské mosty – silniční Benešův most z roku 1936 a železniční most z roku 1954. Zvláště, když labský železniční most figuruje v uváděných tabulkách rekordních mostních staveb ve správě Českých drah na jedenáctém, respektive na třináctém místě. A železniční estakáda u Chabařovic je také pouze v těchto tabulkách a ne mezi řádnými hesly, i když se jedná o druhou největší stavbu tohoto typu v Česku. V hesláři také nenajdeme dálniční stavby v údolí Biliny na Ústecku, ať už se jedná o vysoký dálniční most u Stadie, nebo o dálniční přemostění Trmic.

Sám nedovedu posoudit úplnost a reprezentativnost údajů také pro jiné regiony, ale zapomenuté ústecké mosty ve mně vzbuzují oprávněnou pochybnost o celkové kvalitě této práce. Nezbyvá než doufat, že se autorovi a nakladatelství Libri při dalších příležitostech podaří uváděné údaje doplnit a opravit.

Václav Houfek

Z nových přírůstků Knihovny Muzea města Ústí nad Labem v dubnu 2000

Bibliographie zur Geschichte und Landeskunde der Böhmischen Länder von den Anfängen bis 1948

Bibliografie k historii a vlastivědě českých zemí od počátků do 1948 vyšla v letech 1986 – 1990. Zahrnuje práce z období let 1850 až 1975. Obsahuje téměř 24. 000 bibliografických záznamů knih, sborníků a časopisů a článků a statí z nich. Celá bibliografie je rozdělena do dvaadvaceti kapitol, z nichž každá je dále členěna. Obsáhlé dílo vyšlo ve dvou svazcích, třetí svazek, který sestavila paní Marlis Sewering-Wollanek, tvoří rejstříky, a to rejstřík autorů nebo sestavovatelů, vydavatelů a titulů bez autora či sestavovatele, personální rejstřík a místopisný rejstřík. Zde lehce najdeme odkazy na díla týkající se Ústí nad Labem a dalších obcí našeho okresu. Jen pod heslem Aussig jich najdeme téměř sedmdesát, Karbitz – jedenáct, Kulm – sedm. Z ústeckých autorů, kteří jsou v této bibliografii zastoupeni, mohu jmenovat např. : Alexander Marian, Franz Josef Umlauf, Eduard Wagner.

Autor této bibliografie, PhDr. Heinrich Jílek, se narodil v roce 1902 v Klínech u Litvínova. Vystudoval slavistiku na německé univerzitě v Praze a knihovnictví v Lipsku. Od roku 1956 až do důchodu pracoval jako knihovník v J. G. Herder-Institutu v Marburgu. V roce 1973 byl jmenován řádným členem vědecké rady institutu. Bibliografií dějin českých zemí se zabýval již před rokem 1945 a průběžně publikoval své dílčí práce. *Bibliografii k dějinám a vlastivědě českých zemí od počátků do 1948* se intenzivně věnoval po odchodu do důchodu a dílo dokončil krátce před svými osmdesátými narozeninami. Vydání se bohužel nedočkal, zemřel 27. dubna 1986 v Marburgu.

Bibliografii jsme získali do našeho fondu výměnou za jiné publikace z Johann-Gottfried-Herder-Institutu v Marburgu. K nahlédnutí či ke studiu je k dispozici v knihovně Muzea města Ústí nad Labem.

Sborník přednášek IV. mezinárodního Napoleonského kongresu 25. – 27. 5 1995 Brno, Slavkov

V nákladu 300 kusů vydala Československá Napoleonská společnost v roce 1999. Sborník obsahuje celkem osmnáct příspěvků, každý je uveden dvojjazyčně – anglicky (někdy též francouzsky a německy) a česky.

Na stranách 148 – 156 najdeme českou verzi přednášky pana Václava Pyllmajera *Napoleon I. v Čechách v r. 1813*, která rozebírá situaci, ve které se ocitla Napoleono-va armáda na jaře a v létě 1813 a týká se též válečných událostí na severu Čech.

Rodopisná revue

Časopis *Rodopisná revue* vydává Historicko-vlastivědný spolek v Českých Budějovicích. Dosud vyšlo pět čísel, 1 – 4/1999 a číslo 1 (jaro) 2000. Časopis vychází ve formátu A4, články jsou doplněny ilustracemi a fotografiemi a zpravidla též odkazy na prameny a literaturu. Kromě příspěvků věnovaných historii konkrétních rodů zde najdeme články životopisné, místopisné, praktické rady pro genealogy – začátečníky, v rubrice *Od sousedů, z Evropy a zámorí* a *Knížka ke kávě a k rodopisu* najdeme odkazy na literaturu.

První číslo letošního ročníku přináší na 34 stranách 15 článků.

Anna Kubíková: Rodina a potomci rožmberského kancléře Václava Albína z Helfenburka, s. 1 – 3; Petr Koblasa: Příspěvek k dějinám rodu hrabat Czerninů z Chudenic, s. 4 – 5; Jan Antonín Mager: Albrechtické zastavení, s. 6 – 8; Bohumila Trnková: Můj kamarád počítač, s. 9; Martin Slaboch: Malíř Václav Slaboch, s. 10 – 13; Miloslav Trnka: Od Moravice za voláním divočiny, s. 14 – 16; Petr Jelínek: Českokrumlovské muzejní sbírky, s. 16; Martin Jakab: Jeziuitský seminář, s. 17; Rostislav Václav Němejc: Akademický malíř Augustin Němejc, s. 18 – 19; Roman Kozák: Sázení mezníku v Novém Údolí, s. 20 – 21; Miroslav Oliverius: Štěstí na velkou louži, s. 22 – 23; Pavel Koblasa: Stropnický koryfej Franz Steinko, s. 24; Miloslav Trnka: Kladenské zastavení, s. 25; Miloslav Trnka: Listování v kalendáři, s. 26 – 27; František a Milena Brzoňovi: 645 let hradu Helfenburk, s. 28; a stále rubriky *Rodopisné rozhledy*, *Knížky ke kávě a k rodopisu*, *Od sousedů, z Evropy a zámorí*.

Rodopisná revue zahájila též provoz svých WWW stránek s pravidelnou aktualizací na adrese: <http://www.volny.cz/trnkas/trnkas/rodorevue.htm>

Helena Houfková

Najdete nás na internetu

1. Archiv města Ústí nad Labem – <http://www.mag-ul.cz/historie/archiv/archiv.htm>
2. Muzeum města Ústí nad Labem - <http://www.ecn.cz/muzeumusti/>
3. Soukromé muzeum kávových mlýnků Ladislava Prunera v Chabařovicích – <http://usti.pvtinet.cz/muzeum/index.htm>
4. Zubnická museální železnice – <http://www.mujiweb.cz/www/zubrnice/>

B R Z Y V Y J D E

Graham Buckland

Ladislav Muška

Ukázky z připravované knihy vzpomínek Ladislava Mušky na ústecké divadlo.

Příběh tohoto úžasně milého kluka a talentovaného muzikanta je orámován blbstvím ideologické praxe minulého režimu. Brzy po nástupu tzv. nového stranického vedení otevřelo tehdejší ministerstvo kultury hranice stážištům ze západu, aby dokázalo, že na té normalizaci není nic nenormálního. Nevím, kdo od nás jel něco pochytit do Anglie. Odtamtud přijel mladičkový adept taktovky Graham Buckland. Pár týdnů pobyl v pražském Národním divadle, kde se uvedl jako výborný doprovod recitativů v Mozartových operách. A absorboval tam pozoruhodný repertoár českého jazyka. Neměl tam však možnost dirigovat, takže se objevil v Ústí.

Zasloužil se o to tehdejší šéf opery Petr Vronský, protože být to na řediteli... Byl jím Joža Mikula, kdysi zpěvák (hrůza!), literát (radši nekomentuju) a nyní ředitel, to vše z moci partajní. Sice se podřídil rozhodnutí ministerstva, které stážištu poslalo i s příslušným mzdovým fondem, ale v hloubi své konzervativní duše se s tím nesmířil.

Pro něho byl Buckland především exponent kapitalistického západu. Sledoval jej a s mračně gotickým výrazem peskoval pro každou maličkost, chraňbůh, aby se Graham zpozdil o minutku na zkoušku. Buckland se nedokázal bránit, nebyl na takové jednání zvyklý. Později, když už dirigoval, vyčetl mu Mikula, že pustil orchestr ze zkoušky o hodinu dřív. Pomínul fakt, že Grahamovi hrál orchestr výborně.

I sólisté a sbor mu dobře zpívali a bylo potěšení s ním pracovat, protože na nikoho nebulákal a své nároky dovedl uplatňovat s chlapeckým úsměvem. Veškerým kontaktem s lidmi popíral vžitou představu, že co Angličan, to protivně studený suchar. Byl v Ústí spokojen, dokonce se tu oženil a stal se otcem. Bydlel v divadelní garsoniěře v nyní „vybydlené“ Panské ulici. Dlouhý, hubený a poněkud nalomený v pase, na hlavě kastrolek s kšiltem, v podpaží partituru, kráčel ráno do zkoušky. Na rohu míjel dvě bavící se dámy; od jedné to víme.

„Paní,“ říkala jedna druhé, „v týhle ulici bydlej akorát cikáni.“

Buckland to zaslechl a zastavil se. Neotočil se, nýbrž zacouval pozpátku k oněm dámám.

Výstava v Muzeu města Ústí nad Labem

ROMOVÉ – TRADICE A SOUCASNOST

ROMA – ANGODER THE AKÁNAK

PORÁDAJÍCÍ INSTITUCE: MUZEUM MESTA ÚSTÍ NAD LABEM
ROMANO JASNICA TRMICE

MUZEUM ROMSKÉ KULTURY, BRNO

SPOLUPRÁCE: ETNOGRAFICKÉ MUZEUM BUDAPEST, MADARSKO

ETNOGRAF. MUZEUM, STUDII ROMANI SOFIA,
BULHARSKO

MUZEUM OKREGOWE TARNÓW, POLSKO

ETNOGRAFICKÉ MUZEUM SNM MARTIN, SLOVENSKO

OKRESNÍ MUZEUM ČESKÝ KRUMLOV

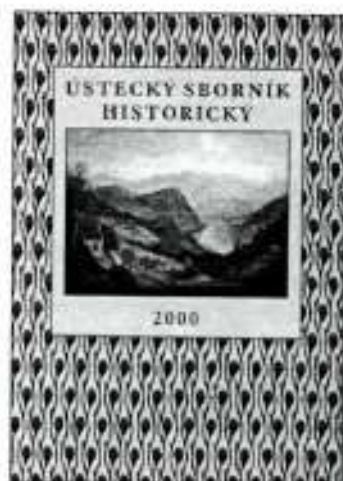
ROMANO CENTRO WIEN, RAKOUSKO

TRVÁNÍ VÝSTAVY: do 30. ZÁŘÍ 2000

VÝSTAVA BYLA REALIZOVÁNA ZA PODPORY NADACE ROZVOJE
OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI Z PROSTŘEDKŮ PHARE EU

ÚSTECKÝ SBORNÍK HISTORICKÝ 2000

Z obsahu:

K. Kaiserová: *Vzpomínka na Petra Jančárka*, P. Jančárek: *Frekvence křesťanských jmen v Zubrnících ve 2. polovině 19. a na počátku 20. století*, H. Houfková: *Bibliografie prací Doc. PhDr. Petra Jančárka CSc.*, V. Houfek: *Zemřel historik Karel Král*, H. Houfková: *Bibliografie Karla Krále*, D. Koutecký: *Poznátky k pohřebnímu ritu v mladší době bronzové a halštatské v severozápadních Čechách*, Miloslav Toman: *Přírodní podstata pozdně osídlených prostor mezi Kladnem, Mělníkem, Litoměřicemi, Bilinou a Louny a problematika Turského pole*, Jiří Ůlovec: *Příspěvek k dějinám a stavebnímu vývoji bývalé tvrze a zámku v Tašově*, Marta Cvrková: *Středověké nálezy z Ústí nad Labem – Bílinské ulice*, V. Houfek: *K oltářním deskám z kostela sv. Václava v Roudníkách*,

P. Hlaváček: *Svatý Jan Kapistrán a Kadaň*, P. Hrubý: *Bohuslav Felix Hasištejnský z Lobkovic*, M. Neudertová: *Jiří Popel z Lobkovic a prostředky rekatolizace na sklonku 16. století*, J. Kvapil: *Augustinus Sartorius: Mariánský Atlas, Praha 1717*, M. Grisa: *Válečné škody na dědičné usedlosti čp. 23 ve Stříbrnících u Ústí nad Labem za napoleonských válek*, P. Koukal: *Dělnická jednota v Chabařovicích*, M. Cichý: *Cihánský internační tábor v Ústí nad Labem*, V. Hladíková–V. Kaiser: *Restituce majetku ústecké židovské rodiny Pichů 1945–1961*, J. Horský: *Příspěvek k diskusi o luterství v Čechách v 16. a na počátku 17. století*, H. Houfková–R. Slepíčková: *Bibliografie historiografie severozápadních Čech za rok 1997*, J. Němec: *Malíř August Otto a kaple navštívení Panny Marie u Mirkova*, dále též oddíly recenze a zprávy.

vydalo Muzeum města Ústí nad Labem ve spolupráci a Archívem města Ústí nad Labem a za finanční podpory Ústavu slovansko-germánských studií UJEP v roce 2000, 287 s.

ISBN 80-902241-7-2

K dostání v pokladně muzea

Cena: 95,-Kč

SITVA NA BÍLÉ HOŘE dne 8. listopadu 1920. Jem
a hořkost musí každý Československý zemědělec na vlastní
práci krotit, sice 2 hodiny tráví se šitím, které zma-
nala odlišit se zpočátku. Zobeká a parvová Schicht
vyvolá seřazené porážení proti šití pod rukou
másmatru — rádo však není a považám na spi-
letku. Tu nepočítá měřeny od jara v dohledu kuznědů,
ale byl vědomou námi formou, šití stoula dne tomu,
sice snova, podle toho, kdo šití víc. . . A pro ně
se tato šití byla strážným hořkem české zemědělnosti.

Jan Džurka, učitel, Brno

PŘÍZD PRVNÍHO PREZIDENTA REPUBLIKY
ČESKOSLOVENSKÉ DR. T. G. MASARYKA DO
PRAHY DNE 20. PROSINCE 1918 „A všecko vše
světě národě má, vše h. šití se šitím. . .“ Tato
věta má vztah k jara Anny Komenského šití
jako předmět na práci, když dne 20. prosince 1918
všichni první náš prezident T. G. Masaryk na přílohu šití
kuznědů šití a do malého šití, jak všude všití celje
světě jako věta šití, vše a šití šití.

Jan Džurka, učitel, Brno

• • • NÁKLADEM FIRMY JIRÍ SCHICHT AHO. BRNO V ÚSTÍ N. L. • • •

Na zadní straně obálky:

*Reklamní pohlednice firmy Schicht s vyjetými událostmi z českých dějin podle obrazů
Em. Boháče, 1926. Popiska spodní pohlednice umístěna do textového pole horní
pohlednice. Archiv města Ústí nad Labem.*

PRÍSPĚVKY K ÚSTECKÉ VLASTIVĚDĚ 1/2000

Vydává Město Ústí nad Labem ve spolupráci
s Archivem a Muzeem města Ústí nad Labem.

Tisk: Tiskárna Jiří Bartoš – SLON v Ústí nad Labem

Adresa redakce: Muzeum města Ústí nad Labem, Masarykova tř. 1000/3, 400 01

Ústí nad Labem, telefon: 047/520 11 16, 521 09 37, fax: 047/521 12 60,

e-mail: muzeum.usti@ecn.cz

Šéfredaktor: PhDr. Vladimír Kaiser

Redakce: Mgr. Václav Houfek, Ivana Bublíková

© Město Ústí nad Labem

Cena: 30,- Kč

R 5236/1

